

צ'יבזטי מוהר"ץ
תנינא דף לח.

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה פב

אמר שצריכים ללמד אותו הרבה עד שיהיה שגור בעל פה. ואמר
בפרוש שהלמוד בחבוריו הקדושים הוא אתחלתא דגאלה. ואמר
ללמד גם בעיון גדול, כי יש עמקות גדול ונפלא בספריו ובתורתו
הקדושה והנוראה מאד, עד אין סוף ואין תכלית: (חי"מ שמו)

אמר שכל מי שיעסוק בתורתו תאיר לו התורה לצאת מחשכת אפילתו כי ע"י
עוסקו בהתורה חוזר ונתחדש נפשו בבחי' עיבור מחמת שזאת התורה נמשכת גם
מעליית התחדשות נפשו. כי תורתו הוא כלליות כי נלקח משרש נפשות ישראל
שלוקחם ומקבצם יחד קודם הדרוש בבחי' וְלִקְחַ נַפְשׁוֹת הָקָם. ובגודל כחו העלה
גם את כל הנפשות העתידין לבוא בבחי' ולא אתכם לבדכם וכו' כי את אשר ישנו
פה זאת אשר איננו פה

(תורה יג ולק"ה נט"י לסעודה ו' פט ומציאה ואבדה ג' ה')

כל גליונות חברותא לעיון בליקוטי מוהר"ן אפשר להוריד בכתובת זו

<https://breslev.org/likum>

הערות אפשר להפנות למייל

lezavotlaze@gmail.com

אי' בספה"ק מאור עינים בשם הבעש"ט הק' (ישמח לב שבת דף ה' ע"ב) שאפשר לעשות השתטחות והתקשרות עם נשמת
הצדיקים בלימוד תורתם, כמו בעת ההשתטחות על ציונם הק', וזל"ק; כשלומדים דברי שום תנא וחכם מדברי
הקדמונים שהדבר ההוא הוא חיות ומוחין שלו והאדם הלומד ומדבר דבריו מדבק ומכניס חיות ומוחין שלו לתוך
הדבורים נקרא אתדבקות רוחא ברוחא ולכך מחיה אותו שמכניס החיות בהדברים שלכך אמרו שפתותיו דובבות
בקבר שאפשר לומר זה בחי' השתטחות על קברי הצדיקים כי דבורי הצדיק שם הוא קבור וטמון החיות שלו כאמור
וזה הלומד בהכנסו עם החיות ומוחין שלו לתוך החיות ומוחין של הצדיק שטמן בדבריו נקרא אתדבקות רוחא ברוחא
ושפתותיו דובבות בקבר כנודע זה מדברי הבעש"ט נשמתו בגניז מרומים ונקרא בחי' זו השתטחות על קברי הצדיקים
שהן דבריהם שלומד ומזכיר היום הלומד ולכך מחיה מוחין של אותו הצדיק והבן. עכ"ל. (הובא בגליון מעינות היום לך לך
תשפג)

ליקוטי מוהר"ן ביאור חברותא ללימוד בעיון

מבוא לביאור

הביאור מורכב מג' חלקים:

הראשון:

ביאור הפשוט, ששולב בגרסת התורה והוא מסקנת העיון שבהערות

החלק השני:

ההערות, בנוי על פי רוב בדרך של קושיא^א ותירוץ. ופתיחת כל המראה מקומות עם מפרשיהם כדי שהלומד יוכל בעצמו לדון בדיוק הדברים ולא יוכרח לסמוך עלי. שעל כן נקרא חיבור זה חברותא, כי הכוונה להיות עוזר ללומד ולא ספר חידושי תורה אע"פ שמובלעים בו גם הרבה חרושים.

והשלישי:

היא הקדמה לתורה שהיא מבט כללי על התורה, שאמור לקשור את כל חלקי התורה בקשר אחד. ועוד גם לבאר נושאים שבמיוחד קשים להבנה בתורה.

ההקדמה:

היא מסקנת העיון שבהערות לכן אין בה כמעט ראיות למבואר בה.

ובסופה הקושיות שהתעוררו בזמן הלימוד כדי להקל על הלומד, כידוע שתירוץ בלא שקודמת לו הקושיא המביאה אותו לא עושה רושם כל כך, כמו כשיש קושיא שכואבת ואזי התירוץ מתקבל בשמחה.

דרך הלימוד נ"ל לדמות למחרות כי כל תיבה ומשפט בתורה הן חרוז נפלא שצריך לעיין בו תחילה בפני עצמו ללמוד אותו היטב ולכן בזה גלשתי גם מעבר לקשר העניין לתורה, ואח"כ לעיין בו כיצד נקשר לתורה, וכן לעבור מחרוזת לחרוז אע"פ שעדיין לא נקשרו היטב החרוזים כולם זה לזה. וכך נהגתי בכל מקום שכתבתי הערה ולפי מסקנת ההערה ביארתי את הפשט המשולב בגרסא.

וכל זה עדיין בחי' "הזורעין בדמעה", כי עיקר ה"ברינה יקצורו" זה למצא את החוט החזק שיחרוז את כל החרוזים היטב דהיינו לתפוס את מהלך התורה באופן שכולל את כל הפרטים בלא שישאר פרט מיותר שכביכול אין בו צורך למהלך התורה. וזה השתדלתי לעשות אחרי לימוד כל התורה בעיון כתבתי הקדמה לתורה שהכוונה בה לכד מביאורי מושגים קשים להבנה, העיקר לעשות סיכום קצר שכולל את כל החרוזים ופושט את כל הספיקות כפי שנתבררו בעיונים שבהערות. (אמנם כיון שאין ביהמ"ד בלא חידוש גם בהקדמה נתחדשו דברים שלא תמיד העתקתי אותם להערות) (זו היתה כוונתי ועדיין אני מצפה להצליח יותר)

דפי הליקוטי מוהר"ן בצורת הדף נלקחו מליקוטי מוהר"ן המדויק, מהדורת תקפא שהיא גרסת מוהרנ"ת שהדפיס בביתו, מוגה בהשוואה לשאר מהדורות. ובתוספת מ"מ הישנים וחדשים. שנדפס מבת תשעח בירושלים.

הערות אפשר להפנות למייל: lezavotlaze@gmail.com

^אהשתדלתי מאד כל ביאור להקדים לו את הקושיא המכריחה אותו וכל קושיא התחלתי בלשון צ"ע כדי להקל על מי שרוצה לעיין בעיקר בקושיות.

^בעיון חיי מוהר"ן אות שפט שכל תורה של רבינו אע"פ שהיא חדרים חדרים היא קשר אחד הדוק, ועיון תורה סה שהתפלה של רבינו היא אחד ממש ובסופה עדין אחז בתחילתה וכן מסתבר שמי שאמר על עצמו שוכח ליחידה דיחידה אצלו התורה והתפלה הן כל אחת ושתייהן יחד אחדות פשוטה.

הודעה:

כל הביאורים הם בדרך אפשר והצעה בלבד.

כי מי יודע עומק כוונתו ובפרט אנו והלוואי שגם במה שכיוון למדרגתי לא שבשתי, ורק כיון שציוה לעיין ולחדש בתורתו אנו מקיימין דבריו על פי שכל הפשוט שלנו וכדברי מוהרנ"ת הנוקבים שכל מה שמקבל מרבו צריך לידע שעדין אינו יודע כלל, כי כפלים לתושיה, כי מאד עמקו מחשבותיו, כי דבריו הם כמעט הנובע והם בחינת מים עמקים עצה בלב איש. וצריך בכול פעם לעיין היטב בדבריו הקדושים ולחתור ולשאב מהם עצות נפלאות באופן שיוכל להציל את עצמו משטף מים רבים של זה העולם. וכל מה שידע ויוציא מדבריו צריך לידע ולהבין ולהאמין שעדין אינו יודע כלל עד היכן מגיעים עמקות דבריו העמקים מני ים וכו'. רק במה שהרשה יכול להתבונן מהם עצות לעבודתו ותפלתו, כפי מדרגתו, אבל עצם תורתו ואפילו שיהותיו הקדושות אי אפשר להשיג בשום אופן וכמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה, הרבה למדתי מרבתי ולא חפרתי מהם אלא וכו'. עכ"ל

ועיקר כוונת החיבור הזה הוא לבאר הפשט באופן שכל אחד יוכל ללמוד ולעורר קושיות ללימוד בעיון ולפתוח את המראה מקומות להקל על הלימוד בעיון. ולרגע לא שכחתי את אנ"ש החריפים שאם יעינו בזה מסתמא יהיו להם הרבה הערות, והרבה חדושים שעמלתי שעות רבות להבין ולחדש מסתמא אצלם הוא דבר פשוט שמיד עלו עליו. כל מעלתי עליהם היא רק הסבלנות לעמול ולטרוח הרבה שעות עמ"נ להגיש כשלחן ערוך את הדברים להקל על הרוצה ללמוד בעיון, כיון שלא מצאתי אחר שעשה זאת.

התנצלות:

אמנם מעט בכרסלב העיון לפרסם חידושיהם חלקם כדי לא להיקרא בעל המחבר וכו' ב תארי כבוד

וחלקם כנראה מחשש שלא יצאו חובת הזהרת רבינו בתורה כאות ח' שאין לדרוש לרכים אלא דברים המבוררים לו כאחותו שאסורה לו כמבואר בשבת קמה:, ואע"פ שהזהיר בתורה סא' (סוף אות ה') שכ"א חייב להאמין בחשיבות חדושו, מסתמא כוונתו להאמין אבל לא לדרוש ולפרסם.

אבל כיון שאמר אני חדש מלא ישן ולא ידוע שבזה דווקא יצא לחדש ולחלוק על מפרשים רבים שהאריכו בחיוב כתיבת חידושים עיין מהרש"א ב"ב י: שעל זה אחז"ל פסחים נ. אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ובספר חסידים אות תקל מי שגילה לו הקב"ה דבר, ואינו כותבה ויכול לכתוב, הרי גזול מי שגילה לו, כי לא גלה לו אלא לכתוב, דכתיב (תהלים כה יד) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, וכתיב (משלי ה) יפוצו מעינותיך חוצה, וזה שכתוב (קהלת יב יד) יביא במשפט על כל נעלם, שגורם שנעלם, אם טוב שגילה לו אם רע, שאינה כותבה: ובביאור ברית עולם להחיד"א שם. הוסיף בשם ספר לב אריה שכתב בהקדמתו משם רז"ל שבזמן שבית המקדש קיים כשארם מקריב קרבן מתכפר לו וכשארם כותב בספר מה שלומד איזה חידוש הכתיבה זו עולה לו במקום קרבן.

ובזה פי' הרב הנ"ל את הכתוב זבח ומנחה לא חפצת וכו' עולה וחטאה לא שאלת אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי שיעלה במקום קרבן.

עוד עי"ש בשם ספר רבינו אפרים על התורה כתב יד פרשת כי תשא שכתב בשם רבי אליעזר מגרמיזא ז"ל שכל מי שמגלין לו רזי תורה מן השמים ואינו כותבו עתיד ליתן את הדין עכ"ל.

ועיין שפתי כהן למוה"ר מרדכי הכהן מגורי הארז"ל בהקדמת ספרו בזה"ל "ניתנה רשות למי שחננו ה' קצת דעה וחכמה ובינה לבאר ולפרש מה שקבלה נשמתו בסיני ואם לא יכתבם נראה לי שהוא נענש כמו הנביא שהוא כובש נבואתו שחייב מיתה.

ועיין בספר מחשבות חרוץ לר' צדוק הכהן אות טו שכתב שיש גם חיוב לפרסם כי שמא יש בדבריו איזה חידוש השייך לחלקו ולא נגלה לשום אדם והוא לכך נוצר לגלותו בעולם, ואם לא, ח"ו יצטרך להתגלגל.

עוד עיין בספר קהילות יעקב ז"ע שכתב בהקדמת ספרו בשם ספר תורת גיטין מאמר הקדמון שדבר טוב אחד בספר מציל על הספר כולו. עכ"ל.

לכן אולי ע"י הודעה והתנצלות הנ"ל אפשר כן לפרסם איזה חידושים גם לפחותים כמונו, ואנו תקווה שעכ"פ דבר טוב אחד יש גם בחיבור זה ויציל על הספר כולו.

ואע"פ שהרמב"ם מזהיר באגרות קדש מאמר קדוש ה' שלפני שדורש לרכים יהזור ד"פ אבל מה שכותב צריך לחזור אלף פעמים, מסתמא הכוונה להוראה למעשה ואע"פ שבדאי בדברי רבינו יש הוראה בקיום עצותיו ועניני השקפה למעשה, מסתמא בדרך לימוד מותר דאל"כ לא שבקת חי. ומסתמא גם הזהרת רבינו הנ"ל אפשר לפרש כך.

עכ"פ אם טעינו והזהרתם היא בכל עניין, אולי ראוי לכנות את הביאור חברותא, כי חברותא דרכו לומר גם את ספקותיו ולא רק דברים המבוררים כאחותו שאסורה.

עוד עניין חתימת שם המחבר היא סוגיא בפ"ע עיין ספר חסידים שם שחכמים ראשונים נמנעו כדי שלא להנות מהתורה ועיין שם סימן ח' שרשב"ג מ' הרוגי מלכות תלה בזה סיבת הריגתו עוד עי"ש סימן פד שמנכין לו מזכויותיו, אמנם יש מקשים א"כ מאי משמאלה עושר וכבוד. מאידך רובא דעלמא נהגו כן לציין שמם ונ"ל הטעם או שצויין ע"י תלמידיהם או שכל היחס לפירוש הוא כפי גדולת המחבר בחכמה ויר"ש לכן חששו שאם לא יצינו שמם לא ינהגו כובד ראש בדבריהם.

לעורך על חשיבות העיון בתורה של רבינו:

עיינ חיי מוהר"ן סימן שמו שאמר שפּוֹב לְקַבֵּעַ לְעַצְמוֹ שְׁנֵי שְׁעוּרִים לְלַמֵּד סְפָרֵי הַקְדוּשִׁים, שְׁעוּר אֶחָד פְּשוּט לְלַמֵּד בְּמַהֲרָה הַרְבֵּה מְאֹד כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שְׂגוּר בְּעַל-פֶּה, וְשְׁעוּר אֶחָד לְלַמֵּד בְּעֵינַיִן גְּדוּל. כִּי יֵשׁ עִמָּקוֹת גְּדוּל וְנִפְלָא בְּסְפָרָיו. וְעֵינַיִן בְּמָקוֹם אַחֵר מְזַה מְעַנְנֵן עֵצִים הָעִמָּקוֹת הַגְּדוּל שֵׁישׁ בְּתוֹרָתוֹ הַקְדוּשָׁה וְהַנּוֹרָאָה מְאֹד עַד אֵין סוּף וְאֵין תְּכֵלִית:

ועיין תורה קה תנינא שהעיון בתורתו מסוגל לבטל הרהורים רעים כי הם באים מהמדמה ועיין ככבי אור (חכמה ובינה אות לו) לבאר דברי רבינו בסוף תורה כה שצריך לקרא שם חדש ליצה"ר דהיינו מדמה. הטעם כי המדמה הוא מדרגה שמינית ביצה"ר שנתחדשה כנגד התורה של רבינו ולפ"ז דווקא תורת רבינו מסוגל ביותר להכניע ולתקן את המדמה.

ועיין ח"מ סימן תקכ"א - שרבינו אמר כבר נתתי לכם כח המדמה כשר וטוב וכו'.

ועיין ביאור הלכותים (תורה נר אות ד') - שהכוונה בעיקר לתורה נד שבה המשיך לאנשיו ובעיקר למוהר"ן מדמה זך וברור. ועי"ש אות ו' שכל אחד כפי התכללותו בו ובתורתו כן יזכה. (וכיצד ההתכללות בתורתו עיין בסוף תורה פז תנינא מש"כ רבינו דהיינו לעיין באותו מאמר ולזכות להבין בו ולעשות עמו איזה עבודה עי"ש)

ועיין תורה ח' תנינא אות ז' שעיקר האמונה תלויה כברור המדמה ועי"ש אות ח' שע"כ צריך מאד לחפש ולבקש מאד צדיק כזה שיכול להמשיך מדמה מבורר לאנשיו.

עוד עיין תורה עב תנינא שע"י הסתכלות בצדיק והצדיק בו זוכין להתנוצצות המוחין ולשפלות (שרק היא תקום בתחית המתים) ולגדולה כפי מדרגת מוחו.

ועיין בפל"ח שם אות ב' וד' עפ"י לק"ה תפלין ו' כז שגם ע"י לימוד ספרו מתקיים כל זה עפ"י המבואר בתורה קצב שפניו ושכלו של הצדיק נמצא בספרו.

ועיין ככבי אור (שיחות וספורים אות מג) הובא בחכמה ותבונה (סימן ב' אות טז) - שרבינו שאל את רבי אהרן תלמידו שהיה הרב של ברסלב למה לא תקח את ספרי ותעיין בו היטב עד שיעלה על דעתך איזה קשיא ואח"כ תוסיף ותעיין בו עד שתבין ותדע את התירוץ שע"ז.

ידועים דברי רבינו שכינה בשם אפיקורס את אותם שאמרו שתורתו גבוהה מדאי. ונראה פשוט כוונתו בזה שאין אחד שלא יכול למצא תועלת בספרו. וא"א לומר שהכוונה שכל אחד יש כמה תורות שמתאימות לו שהרי לא אמר זאת על ספרו אלא על תורותיו קודם שנעשו לספר א"כ בכל תורה בלקומי מוהר"ן יכול כל אחד בכל מדרגת הבנה למצא איזה תועלת נצחית ואמנם לכאורה צריך לומר זאת גם על כל חלק מתורה אבל בזה צ"ע. עכ"פ לפ"ז צריך זהירות גדולה וכל אחד לבחון עצמו אולי ח"ו הוא מאותם אלה שמכונים בפי רבינו אפיקורס. מה שנקט לשון אפיקורס דהיינו כופר במציאות הנבואה ובנבואת משה (רמב"ם תשובה ג' ח'), נראה כוונתו כיון שאמר בתורה מז תנינא שאסור לומר תורה אלא אם יכול לומר באופן שכל אחד ישמע רק מה שצריך לו ולא יותר. נמצא שמי שסובר שרבינו אומר תורה גבוהה הוא מטיל פגם בצדיק.

ואם תקשה שרבי אברהם בן נחמן זצ"ל שהיה גאון ועמקן עצום אמר ככבי אור (ששון ושמחה יז) הלוואי שאבין ואדע עכ"פ עשרת אלפים שנה לאחר התחיה דבור אחד מדבריו הנוראים כפי שידע אותו אדמו"ר ז"ל עוד בזה העולם. וא"כ מה הטענה על אזובי הקיר כמונו. אבל אדרבה משם ראייה כי המשך דבריו שם שעל כל זה רבנו בעצמו הזהיר לכמה וכמה שישתדלו לחדש בתורתו כמבואר בתורה קה תנינא שאפילו אם לא יכוון לכוונתו זה טוב, ומובן מזה שהיו לו כמה כוונות בדבריו הנוראים שגם אנו נוכל לידע ולהבין בהם קצת וכו' עי"ש.

מי שיש לו קצת הרגשה בליקומי מוהר"ן רואה בחוש שהספר לא נכתב לגאונים, ולא ליודעי קבלה, ולא ליודעי כל התורה כולה, אלא לכל אדם כפשוטו ממש ורואים בחוש שאדם פשוט יכול להתעורר מהספר של רבינו יותר מגאונים גדולים.

ויש גאונים גדולים ואפילו כאלה שכותבים פירושים על הספר אעפ"כ רואים בחוש שאין להם את ההרגשה והמסר של רבינו שמקבל חסיד פשוט של רבינו, כי הספר הזה צריך רק ביטול לרבינו זה הכל, וכמובן כשיש ביטול אזי ככל שהוא בעל כשרון ויותר בקי בספרים גם מוצא בו יותר טעם ועומק.

צ'בזטי מודה ר"י
תנינא דף לח.

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה פב

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

ליקוטי

שכלם כמו שאמרו רז"ל (ברכות לג) מי שיש בו דיעה כאלו נבנה מקדש בימיו : מעשה שהיו שניהם שוים^א ורצין ועולין בכבש ודחף אחד מהן את חברו ונפל ונשברה רגלו וכיון שראו בית דין שבאין לידי סכנה התקינו שלא יהא תורמין אלא בפיים. נשברה רגלו היינו כפירה כמו שאמרו רז"ל (מכות כד) בא הבקוק והעמידן על אחת **וצדיק באמונתו יחיה** [פ]. מחמת קנאה שקנא את חברו שהיו שניהם שוים בהשגת התורה והחירו דחף אותו על ידי זה כפר בעיקר : גם ירבעם אמר מי בראש (סנהדרין קב) : כמו שמצינו בדור הזה שכמה בני אדם נפלו מאמונתם מחמת שרואים שבני גילם עלו לגדולה. ובוודאי מה שדחף אותו ולקה גדולה לעצמו היא עזות כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קה) עזות מלכותא בלא תגא [פ]. התקינו שיהא תורמין על ידי פיוס, היינו מתחילה היו רוצים בהתנשאות לשם שמים אבל עכשיו שהתנשאות היא בשביל כבוד עצמו התקינו שלא ירדוף שום אדם אחר התנשאות אלא יכרח מן ההתנשאות ואין תורמין אלא על ידי פיים פ"י היינו לא ירצה שום אדם בהתנשאות אלא עד שיבואו כל העם ויפייסו אותו שיקבל רבנות אזי יקבל אבל בלא פיוס^ב לא יקבל ולא ירדוף אחר התנשאות כי לא מצינו בדור הזה שיהא כוונתו לשם שמים כמו שמצינו (הוריות יג ע"ב) שהתקין רבן גמליאל כבוד לעצמו וכבוד לנשיא וכבוד לאב ב"ד ואח"כ כשראו ר' מאיר ור' נתן התייעצו לבטל הדבר ובוודאי לא היו כוונתם ח"ו בשביל כבוד עצמם אלא בשביל כבוד השי"ת :

פא [פ] **כשאדם** משמח עצמו בשמחה של מצווה והשמחה גדולה כל כך עד שנוגעת עד רגליו היינו שמרד מחמת שמחה זה הבחי' נקרא **ונביא לבב חכמה** (תהלים ז) הרגלים הם נצה והוד [ג] בחי' נביאים [ג] נתעלים לבחי' לב על ידי השמחה שבלב כי השמחה מעלה אותם וזהו הרקוד שמעלה רגליו בכל פעם [ח] וכשלומד תורה או שעושה מצוה בכל כך שמחה שהשמחה נוגעת עד רגליו ומעלה את רגליו למעלה בזה נתעלים כל תומכי דאורייתא שהם נקראים סמכי קשוט [ז] וזה פ"י (ישעיה מא) **צדיק יקראוהו לרגלו** כי התורה והמצוה נקראים צדק כמו שאמרו חז"ל (חולין פט) **צדק תדברון וכו'**, וכמ"ש (תהלים קיט) **כי כל מצותיך צדק** : גם הדיבור הרע נקרא רגל כמ"ש (שם טו) **לא רגל על לשונו** גם הוא נתעלה: גם אדם נתעלה בממון הנקרא רגל כמו שכתוב (דברים יא) **ואת 'חיקום אשר ברגליהם** [א]. גם כל המדריגות התחתונות המכונים בשם רגלים נתעלים ע"י שמחת תורה ומצוה כמו שכתוב **צדק יקראוהו לרגלו** שהתורה והמצוה הם קוראים למעלה את אלו המדרגות^ב התחתונות וזה שאמרו חז"ל (בבא בתרא י:) מי שאין לו בנים משמח^א את אשתו בדבר מצוה כי אשה נקראת רגל [ז] כמו שכתוב (שמואל א' ב') **רגלי חסידיו ישמור** (יב)

פ פא פב

מוהר"ן תנינא

לח.

נמצא שעל ידי השמחה הוא מעלה ומקשר אותה לבחי' צדק הנקרא הא [ז] ושם עיקר הזרע כמו שכתוב (בראשית מז) **הא לבב זרע** [ז] גם ברא כרעא דאבוה [ז] ועירובין ע"י: גם אמונה נקרא^א רגל כמו שכתוב^ב (מכות כד) בא הבקוק והעמידן על אחת וכו' כ"א (וכן) כל הדברים הנקראים רגל נתעלים :

פב [ז] (דברים כא)^א **כי תצא למלחמה וכו'**. כתיב (תהלים קלט) **אחור וקדם צרתני**, זה בחי' כסדר ושלא כסדר. קדם הוא בחי' כסדר, בחי' אלף בית כסדר. ואחור הוא בחי' תשר"ק שלא כסדר. וזה בחי' אדם וחיה, כסדר ושלא כסדר. הוי"ה במילוי אלפין גימטריא^ב מ"ה, אדם. וחיה הוא בחי' מלכות פה ותורה שבע"פ קרינו לה [ז]. והיה לשון דבור כמו שכתוב (תהלים יט) **ולילה ללילה יחיה דעת** היינו מלכות פה כי המלכות נקרא דיבור ע"ש כי אין^א מלך בלא עם [ז] ואין העם יודעים רצונו אלא אם כן כשהמלך מגלה מחשבתו ורצונו לתוך דיבורו נמצא שעיקר ההנהגת^ב מלכותו אינו אלא על ידי דיבור וזה פ"י מלכות פה וזה שאנו רואים שלפעמים הולך להאדם שלא כסדר כי שלימות של כל הדברים אינו אלא כשהם מיוחדים ומקושרים בו יתברך כי השלימות^ב והמילוי הוא החיות כי אבר שנסתלק ממנו החיות אזי נקרא חסרון והחיות היא המוחין והשכל כמו שכתוב (קהלת ז) **והחכמה תחי' וכו'** והחכמה היא^א בחי' מ"ה כ"ח מ"ה [ז] מ"ה היינו מ"ה כחינו [ז] ומ"ה הוא אדם כי לית אדם בלא אלף [ז] היינו הוי"ה במילוי אלפין היינו הקב"ה הוא חיות של כל הדברים כמו שכתוב (נחמ"י ט) **ואתה מחי' את כולם** נמצא זאת הבחי' מלכות חיה כשהיא מקושרת לאדם לבחי' מ"ה היינו להקב"ה אזי יש לה שלימות כי השכל שהקב"ה שם בהנהגת מלכותו בזה הוא מוחיה אותה כ"ש **החכמה תחי'** וזהו [ז] (תהלים כד) **לח' הארץ ומלואה כשהארץ היינו בחי' חיה מלכות מקושרת לח' אזי הוא במלואו ובשלימות ומי שמחלק בחי' חיה מלכות לעצמו שאומר אנה אמלוך** [ז] בזה הוא מחלק ומפריד אותה מהקב"ה אזי אינה בשלימות כי עיקר חיותה מ"ה היינו השכל וזה (ירמ"י ו) **כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך** פ"י שְׂכֵלְם אין כ"כ גדול להחיות את מלכותם וכשהוא מחלק את מלכות לעצמו אזי הולך לו שלא כסדר כי הוא בתוך בחי' שלא כסדר היינו מלכות חיה תשר"ק וכשזאת הבחי' חיה היא מקושרת להאדם היינו להקב"ה אזי הולך לו כסדר כי באתר דאית דכר נוקבי' לא אידכר^א למן [ז] (זוהר הקת קפג:) ועי' זוהר בא לח: למ). נמצא כי בחינות חיה שלא כסדר נתבטלים על ידי האדם כסדר :

ובחי' כסדר נקרא יו"ד^א שמלכות הנקר' דלי"ת לית לה מגרמה כלום [ז] והקב"ה ממשך לה חיות החכמה הנקרא יו"ד [ז]

תורה אור

הבוקר ב (ד) תהי עסקה לא ישרה נפשו בו וצדיק באמונתו יחיה: תורה פא תהלים ז (ב) למנות ימינו בן הודע ונביא לבב חכמה. ישעיה מא (ב) מי העיר ממנו צדק יקראוהו לרגלו וכן לפניו גוים ומלכים ירד יתן קצקו תרבו קצש גוף קשתו: תהלים קיט (קעב) מען לשוני אמרתי כי כל מצותיך צדק:

תהלים טו (ג) לא רגל על לשנו לא עשה לרעו רעה ותורפה לא נשא על קרבו: וברים עקב א' (ו) ואשר עשה לדתו ולאבותיו בני איליב בן ראובן אשר פצתה הארץ את פיה ותבלעם ואת בנייהם ואת אלהיהם ואת כל חיקום אשר ברגליהם קרבו כל ישראל:

שמואל א-ב ב (ט) רגלי חסידו ומסידיו: ישמר ורשעים בחשך יצמו כי לא כחה יגבר איש: בראשית מז (כג) ואמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרעה הא לכם ירד ותרמסם את האדמה:

תורה פב דברים כי תצא כא (ו) כי תצא למלחמה על איבך ונתנו ידך אליהם בידך ושבית שביה: תהלים קלט (ה) אחור וקדם צדקי ותגשתי עלי פסוקה: תהלים יט (ג) יום ליום יביע אשר ילולה וילולה ותהי דעת:

תהלים ו (יב) כי בצל תהקטם בצל הקספ ויתרון דעת תהקטם תמיה בעליה: נחמיה ט (ו) אמה הוא ידך לבדך את (ואתה) עשית את השמים שמי השמים וכל צבאים הארץ וכל אשר עליה השמים וכל אשר בהם ואמה תמיה את פלם וצבא השמים לך משמתיים:

תהלים כד (א) לידך נמור לידך הארץ ומלואה תבל וישבי בה: מלכים א א (ה) ואנחה בן חגית מתגשח לאמר אני אמלך ויצע לו רכב ופרשים יקרים מהמגיד ממוריש את ריש. ועיין דרך חסידים גאה ועונה את ד'. ולעיל תורה י' אות ד' [ג] דף ג'א.

מתוצו - אדכר
במקום שיש זכר, הנקבה לא נזכרת שם.
גם בדפוד' ותולד - יו"ד, ומתולד - יוד
אין לה מעצמה כלום. ועיין לעיל תורה א' בחלק ראשון ושם נרשם.
זוהר ח"ב דף קבא. קבג. וח"ג דף רב:

^א מתוצו - שורן
^ב הבקוק ב' ד' לייטו כי אמונה נקלחת נגל ופסיה עניית הסגל ועיין לעיל מוכי' י' תמח לוח' ו' רגלי כמסור ז' אמונה ונשו רגלי הלא כפירה
^ג מלך בלי כתר (כי הכתר נעשה מלפני העם להמליכו)
^ד בדפוד' - פיוס, בתקפא - פי' ס, בתולד - פייס, ומתולד - פיוס
^ה לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
^ו לעיל תורה מא ותורה נד אות ב' בהגה שם [דף סא.] ציין לסבא דמשפטים דף צח: וזהו ח"ג דף קצד. ודף רנו. ועיין בתקוני זוהר דף יז. דף לה. תריין שוקין דאינון גו"ה
^ז עיין לעיל תורה ג' שהוא מקום יניקת הנביאים, ושם נרשם ועיין תקוני זוהר דף ז. ודף יג. תריין שוקין נביאי קשוט
^ח עין לעיל תורה י' אות ו' דמ"ש בב"ר ויצא ע' לבו נשא את רגליו היינו רקוד
^ט בפתח אליהו תקוני זוהר דף יז:
^י בתולד - ואת כל היקום (כלשון הפסוק)
^{יא} * פסחים קיש. [אר"א זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו]
^{יב} מתוצו - המדריגות
^{יג} גם בדפוד' ותולד - משמח, ומתולד - ישמח (כלשון הגמ')
^{יד} עיין ע"ה שער מד' פ"ו כל קומת הגוף כנגד נה"י שלו.
^{טו} **עיין זוהר וירא דף קיב:**

^א כידוע צדק מלכותא קדישא (פתח אליהו) כנגד ה' אחרונה של שם חיה. ועיין תקוני זוהר דף פב: אשר זרעו בו על הארץ דא שכניתא, דכל זרעין אתכלילין בה.
^ב עיין לעיל תורה נג ושם נרשם
^ג בן הוא רגל של אביו
^ד גם בדפוד' - נקרא, ומתוצו - נקראת
^ה בדפוד' - כ"ש, בתולד - כמו שכתוב, ומתולד - כשרחיל (וצ"ע אולי באמת עיקר כוונת רבינו לפסוק שמטנו למדנו שם)
^ו הוספה זו נמצאת כבר בדפוד' (כנראה כי נוספה אחרי שרבינו הגיה את התורה)
^ז לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
^ח בתקפא (דברים מא) ובתשכח תקון
^ט מתוצו - גימטריא
^י * פתח אליהו
^{יא} בתקפא - א' ו
^{יב} רבינו בחיי וישב לה ל' ד"ה ועל דרך הקבלה ובהקדמה לפרשת בלק כב ב'. ולעיל תורה טו אות ז'. ותורה זו [דף כב.] ותחילת תורה מט. וסוף תורה עז. ותורה קלה. ותורה ריש.
^{יג} מתוצו - הנהגות
^{יד} גם בדפוד' והמילוי הוא, בתולד - והמילוי - ה.א. ומתוצו - והמילוי היא
^{טו} גם בדפוד' - היא ומתוצו - הוא
^{טז} זוהר ח"ג דף קב. ודף לד. ודף רלה: ותקוני זוהר דף ד. ודף לא: ועוד

^א בתפילת שחרית סדר קבלת עול מלכות שמים שלפני ק"ש של הקרבנות.
^ב * הקדמת תיקוני זוהר דף ז. [ולעיל תורה ו' אות ה']
^ג בתקפא נמצא התי"ם הזה בשעות לפני החכמה תויה ובתולד ותולדו תקון
^ד עיין מלכים א-א א' ה', ועיין קהלת יעקב ערך בני חת. וליקוטים יקרים מהמגיד ממוריש את ריש. ועיין דרך חסידים גאה ועונה את ד'. ולעיל תורה י' אות ד' [ג] דף ג'א.
^ה מתוצו - אדכר
^ו במקום שיש זכר, הנקבה לא נזכרת שם.
^ז גם בדפוד' ותולד - יו"ד, ומתולד - יוד
^ח אין לה מעצמה כלום. ועיין לעיל תורה א' בחלק ראשון ושם נרשם.
^ט זוהר ח"ב דף קבא. קבג. וח"ג דף רב:

מאמר כי תצא למלחמה

מספה"ק ליקוטי מורה"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

תורה זו אמר רבנו על הפסוק "כי תצא למלחמה וכו' ושבת שבי". ומבאר שהכוונה כשתרצה לצאת מהמלחמה, בהנהגת ה' אותך, זה ע"י ושבת שבי. כי העיקר הוא לאסור לקשור את הקב"ה במרוצת המחשבה, כמו שדרשו בזהר עה"פ "מלך אסור ברהטים", וכשעושה כן זוכה לשפלות, שע"ז מרוצה בהנהגת הקב"ה, ואזי הולך לו כסדר, ויודע להלך בדרכי התשובה, אבל בלא שפלות כנ"ל, אזי תמיד מרגיש כאילו משמים נלחמים עמו, כי הכל הולך לו שלא כסדר הפך רצונו. וזה כוונת אלול, כי כוונת אלול הן "הנותן ביד דרך", שזה לא שייך אלא כשמביט בלא הפסק אל המקום אליו רוצה להגיע, בכל מצב, ובבקיאות, גם שהים סוער בבחי' יעלו שמים, ירדו תהומות, נשאר קשור אליו ית', וכשעושה כן, בוודאי יגיע אליו בראש השנה ויהיה אצלו הכל כסדר.

ליקוטי הלכות על תורה זו

או"ח נטילת ידים שחרית הלכה ג'
ח"מ ח"א דף יט. הלכות עדות הלכה ה' יד אותיות

שיחות השייך לתורה זו

לא מצאתי

הקדמה

עיין פל"ח כיצד כוונת אלול שבתורה ו' רמוזות כאן וכן מבואר בלק"ה שחרית ג' ועדות ה'

תורה פב תנינא כי תצא למלחמה ושבת שבי, פירוש כשאתה בוחן עצמך ורואה שאתה במלחמה עם הנהגת הקב"ה עמך, דהיינו שהולך לך שלא כסדר, העצה על זה, "ושבת שבי" דהיינו שתאסור את הקב"ה במרוצת מחשבתך, כמ"ש "מלך אסור ברהטים" וע"י שתקיים "שויתי ה' לנגדי תמיד" אזי תזכה לשפלות ותיחיה מרוצה מהנהגת הקב"ה, וילך לך תמיד כסדר בלא מלחמה. כי כשזוכר את הקב"ה בכל רגע, מרגיש בהיכל המלך, אזי זוכה לשפלות, כי טבע הקטנות להתבטל לפני הגדלות (תורה קלה). בבחי' באתר דאית דוכרא, נוקבא לא אידכר תמן. וכן כלפי חבריו, כיון שמרגיש בהיכל מלך, אזי מודד ערכם לא ביחס לעצמו, אלא ביחס להקב"ה, דהיינו עד כמה הוא ית' מרוצה מהם וממנו, וכיון שיודע חסרונו ולא חסרונו, מניח שמסתמא אני חשוב קטן מהם, ואפילו אם במעשיו הוא גדול מהם, אבל ביחס לכוחות והכלים שקיבל הוא וקבלו הם, מסתמא הוא עדיין בעל חוב גדול יותר מהם, כי לא החזיר כל מה שקבל לכבוד שמים, ואפשר שדייקא הם כיון שקבלו מעט החזירו הכל.

תורה זו היא כוונת אלול כמבואר בלק"ה ובפל"ח. ובכתבי האריז"ל מבואר שכוונת אלול רמוזות בפסוק "הנותן בים דרך", והביאור (שמעתי מהריצ"ח) כי בים לא שייך דרך, ממילא הדרך היחידה בו היא הקשר עין עם המטרה, דהיינו שמירת הברית והקשר עימו ית'. וזהו כוונת אלול, להיות כל הזמן בקשר של עיני השכל עם הקב"ה.

כי עוה"ז נמשל לים, כמ"ש (תהילים מב, וינה ב') "כל משבריך וגליך עלי עברו" וכן בישעיה (נו כ') "והרשעים פנים נגרש פי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט: כלל הדבר שהעולם הזה והסט"א וחילותיו שבו, נמשלו לים גועש וסוער ולטיט מטביע, והם כלל כל מה שהוא סיבה לנתק את האדם מהאמת, דהיינו מהקב"ה, דהיינו מהברית שכתתנו עם הקב"ה. ובמיוחד נמשל פגה"ב (דהיינו פגם הקשר שלנו עימו ית') למים שמטשטשים כל צורה, וכן התאוזה הזו, מבטל צורת אדם, ונקראת שכיבה, כי אין מעמד, היפך הדעת שניכר דייקא בזקיפות קומה, שעל כן בר דעת נקרא עומד על דעתו, היפך הנגרר.

ובאמת ים ודרך הם דבר והיפוכו, כי ים הוא מים, והם הפך כל צורה, ומאבדים כל צורה, ואילו דרך הוא קו ויושר בין שני מקומות, לכן הים ומים נמשל לכלליות הקושי של שמירת הברית ודרך התשובה. ומאידך כל כוונת ירידתנו לעוה"ז היא דייקא עמ"נ כן לעשות דרך בים, דהיינו להיכנס לים, ואעפ"כ לא לאבד את הקשר ולא לפגום בברית עם הקב"ה.

ובזה יש בכלליות מאד שתי מצבים (וכמו שבים כתיב "כל משברייך וגלייך עלי עברו" וכתיב "יעלו שמים ירדו תהומות") דהיינו או שהמצב רע ויוצא מהקו בבחי' מתחת למים, וצריך התחזקות כפי המצב, או שהמצב טוב בבחי' מעל המים, ושומר על הקו, וצריך התעוררות כפי המצב. וכמשל שלפעמים תופסים גל ולפעמים הגל תופס אותך, ועיין סוף תורה א' האי גלא הוא היצה"ר. ולשתי הנסיונות האלו רבינו קורא בקיאות בשתי דרכי התשובה, עייל ונפיק, כמבואר באריכות בתורה ו' "אם אסק שם אתה" "ואציע שאול הנך", דהיינו ברצוא לא לטעות שכבר הגעתי, אלא להמשיך בכל הכח לשאוף הלאה להתדבק בו, ובשוב לא להתייאש מההתאמצות והרצון להיות קשור אליו, אע"פ שנראה שאיני מצליח. והכלל שהכוונה בשתיהן היא תמיד להישאר בקשר עין וברית עם הקב"ה.

וזה בחי' מה שאומר כאן רבינו, שהדרך שעשה משה רבינו הייתה שקישר עצמו אף עם הפחות שבישראל, הכוונה שדרכי התשובה של הצדיק האמת, כיון שהדעת אצלו היא כבר שכל הנקבה, א"א לקחתה ממנו, לכן אצלו הרצוא ושוב הם לא כמו אצלינו עליה וירידה, שמנסים את האדם מלמעלה, אלא הצדיק הוא בעצמו מעלה ומוריד עצמו כפי השגתו, ובחי' השוב של משה רבנו הוא שאפילו בהפחות שבישראל לא התפעל כלל מכל הלבושים והקליפות שסביב הנקודה הטובה שיש בו, וממדרגת עצמו הגבוהה יכול היה מרוב ענוותנותו ושפלותו בכל רגע לרדת עד שאול תחתיות, ולהרגיש שייכות וחיבור והתקשרות עם הפחות שבישראל, מכח נקודה טובה של אלוקות שחבויה אצלו, (כי שם ישראל הוא מי שיש לו אפילו מעט כיסופים להש"י, שזה יכול להימצא רק ע"י החלק אלוך ממעל שמאיר בו) והנקודה הזו כמה שתייה נעלמת, היא כשלעצמה אלוקות ממש, כמו יהלום יקר הטמון ברפש וטיט, שעל ידו כל הרפש וטיט נעשים יקרים מאד.

כי ע"י שקשור לכתר והרצון, אזי גם הפחות שבישראל, עם כל החיצוניות שלו, שסותר מאד את בחי' משה משיח, אבל כיוון ששם ישראל עליו, אפילו רק מחמת נקודה קטנה, לכן כבר אפשר למצוא שייכות וחיבור ביניהם, דהיינו אפילו זה ש"האסק שמים" שלו הוא בגובה מרומים, יכול לרדת לשאול תחתיות ומתחתיות, ולהתקשר עמו בחיבור גמור בלא חוצץ, כי אלוקות הוא א"ס, וא"כ אצל הפחות ואצל הגדול שבישראל זה אותו א"ס, ורק בחיצוניות נדמה שיש חילוק, אבל מי שקשור לרצון אזי לא מתפעל כלל מחיצוניות.

וזה ענין המבואר בתחילת התורה, כי הפחות שבישראל הוא ביחס למשה רבינו בחי' אשה, בחי' שלא כסדר, בחי' גאוה וישות, וע"י שמשה רבנו מתקשר עמו, אזי הוא נכלל בו, ומתבטל השלא כסדר בתוך הכסדר והשפלות של הצדיק, ואזי עולה הפחות הזה מעמקי הקליפות ואחיותם בו מתבטלת.

נמצא שבתחילת התורה מבאר רבנו ענין זה בפרטיות, כיצד כל אחד צריך בעצמו לכלול את השלא כסדר שלו בכסדר של הקב"ה, ושל הצדיק, ועי"ז לצאת מהמלחמה, ולזכות לכסדר, ובהמשך מבאר כיצד הצדיק הדור שהוא בחי' כסדר, מקיים זאת כלפי העם, שיורד לכוללם בכסדר שלו, כדי לבטל המלחמה מהם.

בביאור הבקיאות ברצוא של הצדיק, מביא רבינו לדוגמא את אלישע אָחָר, שזכה לעלות בעולמות עליונים, ולראות מלאכים, ע"י עליה בפרדס ע"י שם קדוש, וראה שם מה שראה, וטעה עד שהתפקר מחמת רבוי אור, וגם בגשמיות מצינו כעין זה שיש עושר השמור לאדם לרעתו, דהיינו שדייקא ע"י שפע גדול שמקבל מהקב"ה, על ידו דייקא מתרחק מהקב"ה, כי רבוי האור הוא חושך. וזו היתה מעלת משה רבנו, שהעלה עצמו למדרגות גבוהות, ואעפ"כ נשאר בענוה ושפלות עוד יותר מכל אדם.

עוד הקדמה שהיא מאמר מאמרי לצוות לזה

עיקר התשובה על זה היא באלול כי הם ימי רצון ועל כן מסוגלים לזכות בהם לתשובה ועיקר התשובה היא על הישות וגאות שהן סיבת כל החטאים כי הן רוח גסה ורוח גבוהה ואמרו חז"ל (סוטה ג.) אין אדם עובר עבירה אלא ע"י שנכנס בו רוח שטות. ודייקא ימי אלול ועשרת ימי תשובה מסוגלים לזה, כי משה רבינו עלה ארבעים יום מ"ט תמוז עד כ"ט אב לבקש מחילה על חטא העגל, ומסר נפשו על כל ישראל אפילו על הפחותים ביותר שעבדו לעגל, ואמר אם אין אתה מוחל, מחיני נא, והקב"ה נתרצה לו, ועוד גם לִימְדוּ יג מדות של רחמים. דהיינו שנתעוררו אז רחמים נפלאים, מה שאפילו קודם החטא לא היו, ובהם כבש משה דרך תשובה לכל ישראל, דהיינו שע"י הארבעים יום שבהם ביקש סליחה, ונתרצה לו הקב"ה, המשיך רחמים נפלאים שנתגלו בארבעים יום שאחריהם, דהיינו אלול ועשרת ימי תשובה. ועל כן בהם עלה לקבל לוחות שניות. שהיו לוחות של בעלי תשובה, שאמנם מצד שלא היו צדיקים, לכן היו הלוחות השניות במעלה פחותה, אבל מאידך הייה בהם מעלה של בעלי תשובה, שיש בהם בחינה שהיא גם יותר מצדיק, מצד הכבוד שמים, ורחמנותו ית' שמתגלה על ידם יותר.

והדרך שבה כבש משה רבינו את ימי אלול, לעשותם ימי רצון, היא כך, שהיה מקשר עצמו לכל אחד מישראל, אפילו הפחות שבפחותים, ואפילו המרוחק ביותר מהקדושה, מצא בו נקודת יהדות נקודת אלוקות, שעל ידה היה לו שייכות עימו, שיוכל להתחבר עימו ולגרום יחוד קב"ה ושכינתיה.

כי עיקר כבודו ית' מהתקרבות המרוחקים דייקא, כמבואר בתורה י' ותורה יד ועוד, לכן אוהבים הצדיקים את הרחוקים. וכמו שאמר הבעש"ט/י' צדיק קטן אוהב רשע קטן, וצדיק גדול אוהב רשע גדול, ומשיח יאהב אפילו רשע גמור. כי ככל

² עיין בעש"ט עה"ת בראשית אות קכא מקור מים חיים שם אות ק – ובריש ס' מדרש פינחס החדש כתב וז"ל, בשם הרה"צ ר' גדליה מליניץ וצללה"ה שאמר בשם רבו הרה"צ המוכיח וצללה"ה אשר משיח יהיה מלמד זכות טוב על כל ישראל אפילו על הרשעים, שהם צדיקים, או זייא וענין גירעבט, ומחמת הזכות שילמוד זכות עליהם יחזרו בתשובה ועל ידי זה יהיו נגאלים, כי בתשובה נגאלים, והיה אומר, צדיק קטן אוהב רשעים קטנים, וצדיק גדול אוהב רשעים גדולים, אבל משיח יהיה אוהב ומלמד זכות אפילו על רשעים

שהצדיק גדול יותר, כן כוחו לגלות יותר עד כמה גדולים רחמיו ית', ועי"ז ללמד זכות על רשעים גדולים יותר, עד שמשיח ילמד זכות אפילו על רשע גמור.

ועיקר מעלת משה לא מצד הקרוב רחוקים, אלא מצד שהרגיש שייכות עימהם, ע"י שהרגיש שפל מהם, שאפילו מי שמצד מעשיו בפועל הוא הפחות שבישראל, משה רבנו הרגיש קטן ושפל ממנו (עיין באבות דרבי נתן (ט' ב')¹ ג' מיני מוכי שחין ומשה הרגיש שפל מכולם). כי ביחס לכוחות והדעת שקיבל, הרגיש שלא מיצה להעלות לשם שמים את כל מה שקיבל, כמו אותו פחות שעשה במעט שקיבל.

מה שנתבאר לעיל שרק מכח האלוקות שמצא בהם יכול משה רבנו להיות יחדיו עימהם, נראה כיון שכל עסקו של הצדיק הוא ליחוד קב"ה ושכינתיה, וזה ע"י שמחבר עצמו אל הקב"ה ובכל דבר ואדם שמוצא בו איזה אלוקות מתחבר עימו ומעלה ומצרף אותו ליחוד הזה של קב"ה ושכינתיה. עיין בעש"ט עה"ת² שכך ביאר את מעלת התרי בדחי בתענית כב.³ ואל"ל שאלוהי הנביא אמר עליהם שהם בני עוה"ב.

ומשמע כאן שדווקא הפחותים זה חידוש כיצד מצא בהם אלוקות להתקשר עמהם אבל הגדולים במעלה פשיטא שהיה לו התקשרות עמהם. אבל עיין חיי מוהר"ן סימן רח"ו שרבנו נשאל ע"י המגיד מטרביצא מדוע מקרב ומדבר עם הג' אפיקורסים הגדולים שהיו באומן וענה לו כיון שהצדיקים לא מתקרבים אלי אני מוכרח לקרב רשעים אולי אעשה מהם אנשים כשרים. ופעם שאל רבי נפתלי תלמידו, איזה שייכות יש לו לקלי עולם הנ"ל שמקרב אותם כל כך. וא"ל ואיזה שייכות יש לי עמכם, הרי אתם כמו נוצות על בגדי שברוח קלה תעופו.

וצ"ע מדוע לא ענה לשניהם כמבואר לעיל. גם צ"ע כיצד אפשר להשוות את רבי נפתלי מגדולי תלמידי רבינו לג' רשעים מראשי המשכילים שרבינו קרב באומן.

גמורים, וכל מי שמלמד זכות על כל הברואים הוא מבחינת משיח כו' ע"ש, ולפי שידוע שהרב המוכיח היה נאמן ביתו של הבעש"ט, לכן ברור בעיני שקיבל דבר זה מפי הבעש"ט זי"ע בעזרת הש"ס:

¹ **באבות דרבי נתן** (ט ב) שלושה מיני מוכי שחין נבראו בעולם: לח יבש בעל פוליפוס. והיתה נפשו של משה נמוכה מכולם. וויש גרסה כ"ד מוכי שחין היו בירושלים ונפשו של משה שפלה מהם. ומהריצ"ח שמעתי טעם שהמדרש נקט דוקא מוכי שחין עפ"י המבואר בספר היצירה "אין למטה מנגע" ומה שנקט שמותייהם לומר שהיו זה גרוע מזה וכפי קושי הנגע כך גדול השפלות ואעפ"כ משה הרגיש שפל יותר מבעל הנגע הקשה ביותר.

² **בעל שם טוב פרשת בראשית** אות קפד - שמעתי בשם מורי פירוש הש"ס (תענית כב). דהני תרי בדחי דהוי בני עלמא דאתי, ועל פי שאלה נאמרה לו, דהענין דהני תרי בדחי היה כל עסקם להתחבר עם כל איש ואיש וליחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, בכל פרטי מעשה איש, הן בביתו של כל איש ואיש, או בעסקיו, ובכלל ובפרט, זולת מי שהיה לו צער חס ושלוש לא היו יכולים ליחוד יחודו להתחבר עמו, לכך הוי מבדחי ליה בדברים, עד ששמת, ונתחברו עמו, לדבוק אתו עמו בו יתברך שמו וכו', והוא כלל גדול והבן, ודברי פי חכם חן: (תולדות יעקב יוסף דף ע"ב ע"א, בן פורת יוסף דף פ"א ע"ג)

ועיין מקור מים חיים שם הערה קנט - ובתולדות יעקב יוסף פרשת נשא דף קל"א ע"א כתב וזה לשונו, שמעתי ממורי פירוש הש"ס הני תרי בדחי שהם בני עלמא דאתי, שהיו מיחדים כל עניני בני אדם שהיו רואים בהם, והם יחדו במלכות מעשה הזה, וקשרו אותה למעלה בשורשו, ומי שהיה עצב שלא יכלו לקשרו למעלה שמחו אותו בדברים, עד שיחדו וקשרו כל המדריגות שהם במלכות בשורשן וכו' והבן, ועל פי שאלה נאמר לו, וה' יתברך יכפר, עד כאן לשונו, ועוד עיין בספר צפנת פענח פרשת תרומה פן ח' דף קי"ג ע"ב:

ובספר נתיב מצותיך נתיב אמונה שבי' ג' אות כ"ג כתב וזה לשונו, עד שיבוא למדריגה שידע באמת שהוא שפל מכל השפלים ואוהב את כל אחד ואחד מישראל כבבת עין, נבזה בעיני עצמו ונמאס, וזה היה מדריגת שני בדחי, שאחר כל המדריגות לא תפסו לעצמן שום דבר, והיה כל עשיות שלהם לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, והיו מלאים שמחה והרחבה, ובלב שמוח היו משמחין כל העולם, ומעלין את כל אחד לאהבת ה' לשמוח עם חלקו שהוא ישראל, ולא היו רואין בעצמן שום ענין שהם גבוהים במעלה אף על פחות שבפחותים, ולכן היו מקשרין את כל העולם לאהבת ה', עד כאן לשונו, ועיין לקמן פרשת וירא בהגה י"ג:

³ **תענית דף כב**. רבי ברוקא חוזאה הוה שכיח בשוקא דבי לפט הוה שכיח אליהו גביה אמר ליה איכא בהאי שוקא בר עלמא דאתי אמר ליה לא אדהכי והכי חזא להווא גברא דהוה סיים מסאני אוכמי וכו'..... אדהכי והכי אתו הנך תרי אתי אמר ליה הנך נמי בני עלמא דאתי נינהו אזל לגבייהו אמר להו מאי עובדייכו אמרו ליה אינשי בדוחי אנן מבדחינן עציבי אי נמי כי חזינן בי תרי דאית להו תיגרא בהדייהו טרחין ועבדינן להו שלמא:

¹ **עיין חיי מוהר"ן אות רח** - (כד) אמר מתחלה היה העולם תהו ואחר כך ברא את העולם וצריכין לבאר ענין זה לענין מה נאמר:

(אמר המעתיק שמעתי מהרב רבי נפתלי זכרונו לברכה, שפעם אחת אמר לפני רבנו זכרונו לברכה שהמגיד מטראוויצע הקשה עליו שתי קשיות א' על מה נתישב תחלה בבית רבי נחמן נתן ואחר כך בבית רבי יוסף שמואל. כי לכאורה היה צריך לכנס בבית רבי יוסף שמואל מיד כי הוא איש כשר וכו', שנית הקשה על מה הוא מקרב ומדבר עם הקלי עולם שהיו שם באומין. והשיב לו רבנו ז"ל בזה הלשון, מה שהקשה ראשונה היא קשיא ישנה מכבר למה היה מתחלה העולם תהו ובהו, ואחר כך נברא העולם בשלמות, היה לו להשם יתברך לברא העולם במלואו ושלמות מיד. והשנית גם כן אינו קשיא כלל מאחר שהצדיקים וכו' אינם מתקרבים אלי, אני מוכרח לקרב הרשעים וקלי עולם אולי אעשה מהם אנשים כשרים באמת. ובאמת הודו בעצמם ולא בושו אלו הקלי עולם שאלמלי לא נפטר רבנו ז"ל בזמן קרוב כל כך לכניסתו לאומין, היו בודאי חוזרים בתשובה שלמה באמת.

עוד שמעתי אז מהרב רבי נפתלי הנ"ל שפעם אחת שאל הוא בעצמו את פי רבנו זכרונו לברכה במה יש לאלו הקלי עולם איזה שיכות והתקרבות אליו מאחר שבאמת הם רחוקים מקדשתו מאד מאד בלי שעור ובלשון אשכנז: "מיט וואס האלטין זיי זיך אין אייר", והשיב לו רבנו זכרונו לברכה במה יש לכם שיכות והתקרבות אצלי הלא אתם אצלי רק כמו נוצות שעל הבגד שכשנפח עליהם מיד פורחין ונסתלקין מעליו. ובלשון אשכנז: "אלא מאי מיט וואס האלט איר זיך איר זענט נאר אזוי ווי פערדין אוף אקאפטין מען טיט אבלאו צוא פליען זיין זיך":

ונ"ל מה שאמר לרבי נפתלי כוונתו, כלפי ששאל מה השייכות ולא שאל מדוע מקרבם, וקמ"ל שהצדיק כל כך מרומם מכל הצדיקים, עד שההפרש בין הצדיקים, אפילו גדולים כרבי נפתלי לרשעים הגדולים ביותר, הוא לא ניכר אלא כטיפה מן הים, ביחס להפרש שבין הצדיקים לצדיק האמת¹.

ומה שענה להמגיד נ"ל שדחאו בקש, כי אינו תירוץ כלל, כי מדוע בגלל שלא באים אליו הצדיקים ילך לרשעים הגדולים ביותר ולא לבינונים. אבל התירוץ האמיתי הוא בוודאי כמבואר לעיל שהצדיק כמה שהוא גדול ביותר כך משפיל עצמו להתקשר לרשעים הגדולים ביותר, כי זו דייקא גדולתו, למצא אפילו בראשי המשכילים הגרועים ביותר שהיו בדורו, איזה ניצוץ אלוקות שעל ידו יהיה לו שייכות עמהם ליחוד קב"ה ושכינתיה כנ"ל ולגלות כבודו ורחמנותו ית'.

ועיקר עסק הצדיק הוא לגלות עוד ועוד רחמנותו של הקב"ה, וכמבואר בתחילת עץ חיים שלסיבה זו ברא הקב"ה את העולם, כדי לגלות מדת רחמנותו (עיין ריש תורה מט), ועיקר רחמנותו מתגלה דייקא כלפי הפחותים שבישראל לכן כך עוסק הצדיק עמהם כי על ידם מגלה עוד ועוד את גודל מדת רחמנותו ית'.

ואולי רמוז בזה גם מה שמשא רבינו הוריד עצמו לפחות שבפחותים, כי רצה להניח עצמו להיות בשבי אצל הפחותים, ועי"ז עשה איתערותא דלתתא לבחי' "ושבית שביו" הנ"ל, דהיינו שבזה רצה לגרום שגם הקב"ה יקיים בנו "ושבית שביו" כנ"ל, שירד להיות שבוי אצלנו, גם כשאנו בבחי' פחות שבפחותים, ואין בנו כח לעשות זאת בעצמינו.

ועיין תורה כו תנינא² ותורה עב תנינא³ שהשפלות של משה רבנו נחלקה בכל אבר של כל אחד ישראל. ואולי גם זה בחינת הדרך הנ"ל שכבש משה, דהיינו שכבש והשפיל ענוותנותו בכל אחד מישראל ובוזה הטביע בישראל התעוררות לתשובה תמיד.

ונראה לומר שאעפ"י שבכמה תורות רבינו מבאר עצות כיצד לבוא לשפלות אין הכוונה אלא לאיתערותא דלתתא שאדם צריך לעשות מעשים של שפלות כדי להתרגל וכדי להוציא לפועל את השפלות של משה רבנו הרדומה אצלו, אבל העיקר הוא התקרבות לצדיק שעי"ז נכנע הרוח גבוהה כמבואר בתורה⁴ ותורה קלה, וגם עי"ז שהצדיק לבו חלל אזי מי שדבק בו נשאב ממנו ללב הצדיק הרוח שטות של גאוה כמבואר בתורה קעו ועי"ז שמסתכל בו מתנווץ במוחו השפלות כמבואר בתורה עב תנינא.

כסדר אבגד ושלא כסדר תשרק

בתפלת יוצר של חול אומרים א' ב' כסדר ואילו בתפלת מוסף של שבת שאז היא תכלית התיקון אזי אומרים תכנת שבת וכו' תשרק שלא כסדר, כי בחול אנו מכינים מעשים טובים שערכם הוא עד כמה שאנו בבחי' כסדר ובשבת עולה עבודתנו למעלה (עיין תורה פו שבחול שליטת החיצונים האוחזים ברגלין ובשבת עולה המלכות מהם ומתחילה ללכת) דהיינו בחי' מ"ן שהוא בחי' החזרת הדברים לשרשם בחי' תשרק שלא כסדר.

עד כאן ההקדמה

*

תורה פב [ו']

(דברים כא) כי תצא למלחמה וכו'.

כי תצא למלחמה על איבך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שביו: וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה: והבאתה אל תוך ביתך וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה: והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה:

¹ עיין תורה ל' אות ג' מה שהביא רבנו מאמר חז"ל יבמות קג: כל טובתם של רשעים רעה היא אצל הצדיק, והביא זאת בעניין התפילות של כל ישראל הבאות אליו וגם תפילות של גדולי תלמידיו כולם ביחס אליו בבחי' טובתם של רשעים רעה אצלו. ועיין ביאור הליקוטים שם מה שהעיר בזה.

² עיין סוף תורה כו תנינא... משה הוא מלבש בכל אחד ואחד מישראל, בכל איבר ואיבר, ומזכיר כל איבר ואיבר, שיעשה המצוה השייכה לאותו איבר. כי רמ"ח מצוות פג"ח איברים. ועל פן משה נקרא מחקק (דברים ל"ג), שהוא גימטריא רמ"ח, שמזכיר רמ"ח מצוות פג"ל. ועל ידי השכרות שוכח אותם, בבחינת (משלי ל"א): "פן ישתה וישכח מחקק", שעל ידי השתיה והשכרות שוכח רמ"ח מצוות של משה פג"ל. והתלבשות משה באיברים זהו בעצמו בחינת התלבשות הדעת בחדשים פג"ל. כי משה הוא הדעת, והאיברים הם רמ"ח, בחינת אבריהם איש החדש, שהוא גימטריא רמ"ח איברים:

³ עיין סוף תורה עב – כי דע, שיש בכל אחד ואחד מישראל בחינת השפלות של משה בכל איבר ואיבר, וזהו וכו' ישראל במעמד הר סיני, שאז המשיך משה השפלות שלו בכל אחד ואחד מישראל, בכל איבר ואיבר אבל אותו השפלות של משה, שהוא משרש בכל אחד מישראל, הוא מנח ושוכב אצל כל אחד ואחד בבחינת שכיבה ומיתה, כי זאת השפלות נתעלם אצל כל אחד, ואינו מתעורר ומתגלה אצלו. אבל על ידי התשובה שהוא בחינת חיים נצחיים של עולם הבא, שעל ידי זה נחיה השפלות של כל אחד, כי עקר התחיה הוא להשפלות, כי השפלות יהיה נחיה ויקום בתחיה פג"ל, על ידי זה חוזר ונחיה השפלות של משה, שהוא משרש בכל אחד ואחד מישראל בכל איבר. שמקדם היה מנח ושוכב את השפלות בעולם ואתפסא אצלו, בבחינת מיתה, ועכשו חוזר ונעור ונחיה אותו השפלות על ידי התשובה, שהיא בחינת חיים נצחיים של עולם הבא פג"ל.

⁴ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

⁵ בתקופא (דברים מא) ובתשכ"ט תוקן

פרשה זו נקראת באלול וכן חז"ל דרשו פרשת יפת תואר כאן לעניין חודש אלול דהיא הנשמה שנפלה בשבי הגוף ובכתה ירח ימים היינו בחודש אלול לזכות להיות ראויה לבא לפני המלך פנים בפנים בשמיני עצרת. כי אלול מזלו בתולה דהיינו פרצוף הנוק. וכך צריך להתנהג באלול, להתקשט והעלות מ"ן לעורר רצון עליון, כי הזמן אז מסוגל יותר לזכות שיפנה פניו אלינו. דהיינו שאלול הוא זמן של בחי' הנוק, לכן הוא הזמן לחבר אותה לבעלה, כדי לבטל ממנה את המהות העצמית שלה שהיא שלא כסדר.

כתיב (תהלים קלט) /י^ב אָחֹר וְקִדְמָה צִרְתָּנִי, זֶה בַּחֲבִי' כִסְדָר וְשֵׁלָא כִסְדָר. קִדְמָה הוּא בַּחֲבִי' כִסְדָר, פשט הפסוק מדבר ביצירת הוולד שהוא סגור ברחם כמו עיר במצור מלפנים ומאחור, והרד"ק פי' צרתני מלשון צורה ובגמ' דרשו פסוק זה מלשון יצירה על יצירת אדם וחיה שנבראו מחוברים בגבם כצלע או כזנב דהוא משל על היותה טפלה לו דהיינו שהיא בחי' אחור שלו והוא הקדם. ורבינו דורש את הפסוק על עבודת ה' שאחור הוא מי שפונה עורף מהש"י /י^ב ומהצדיק וקדם הוא מי שפניו אליו ית' ואל הצדיק. **בחי' אלף בית כסדר. ואחור הוא בחי' תשר"ק שלא כסדר/י^ב.**

וזה בחי' אדם וחיה, כסדר ושלא כסדר. והרמז לזה הוי"ה במילוי אלפין גימטריא טו מ"ה, גמטריא אדם ולקמן/י^{טו} מבאר ש"מה" הוא בחי' שפלות וכן כתיב "ונחנו מה". ולפי' חיה היא בחי' ישות וגאווה, ועיין תורה רב/י^{טו} שנשים כיון שדעתן קלה צריכות כבוד. מאידך עיין תורה טו תנינא שעיקר המלכות היא ע"י ענווה דייקא, דהיינו מי שרוצה לתקן מדת המלכות זה ע"י ענווה כי היא מדה דלית לה מגרמא כלום ולכן מי שמרגיש כך כלפי הקב"ה הוא הממליך אותו כראוי, דהיינו תיקון מדת המלכות. אבל המלכות מצד עצמה דייקא כיון דלית לה מגרמא כלום, היא בחי' גאווה ורק כשהיא מתבטלת לאדם, אזי היא בחי' שפלות. עיין תורה קלה טבע הקטנות להתבטל לפני הגדלות על כן מי שנמצא אצל הצדיק ראוי שיהיה לו ענוה.

וחיה הוא בחי' מלכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה [י"ח] והדבור הוא מגבורות כמבואר בתורה רז/י^{טו}. ותורה שבכתב היא בחי' אדם ביחס לתורה שבע"פ, וכמו שהנוקבא נוקבת ובונה ומפרשת את הטפה שמקבלת מהדכר עד שבונה קומה שלימה של וולד, כך תורה שבע"פ מפרשת את התורה שבכתב ובונה הלכות שלימות מרמזים שבתורה שבכתב.

וחיה לשון דבור כמו שכתוב (תהלים יט) ולילה ללילה יחיה דעת לילה דייקא שהוא בחי' אחור בחי' אשה כלפי היום, וחיה אשה היינו מלכות פה דהיינו שהמלכות היא ע"י הדבור בפה. וכן איתא בקדושין מט: עשרה קבים שיחה ירדו לעולם תשעה נטלו נשים וכו'.

כי המלכות נקרא דיבור ע"ש כי אינך מלך בלא עם [כ"א] דהיינו אע"פ שמלך הוא המשפיע לעם דעת (כי עם לשון גחלים עוממות דהיינו מיעוט האור) ופרנסה (כמבואר שהפרנסה מהמלך/י^{כ"א} כמ"ש אנת הוא

^{יב} תהילים פרק קלט (ה) אָחֹר וְקִדְמָה צִרְתָּנִי וְתִשָּׁת עָלַי כַּפְּכָה: (ו) פְּלִיאָה (וּפְלִיאָה) דַּעַת מְמַנֵּי נִשְׁגָּבָה לֹא אוּכַל לָהּ: (ז) אָנָּה אֵלֶּךָ מְרוֹחֶךָ וְאָנָּה מְפַיֵּן אֲבִרְךָ: (ח) אִם אָסַק שְׁמַיִם שָׁם אָתָּה וְאֲצִיעָה שְׂאוֹל הַיָּם:

^{יג} יש בזה חיזוק גדול שאין מצב של ניתוק גמור, אלא או ברית שהוא פירוד הגוף וזה דייקא פנים, או פירוד הלבבות שהוא דייקא דיבוק גמור אלא שבאחור.

^{יד} וכן מצינו שכתוב שלעתיד לבוא יקים בנו הקב"ה "אשרקה להם ואקבצם" דהיינו להחזיר את הדבר לשרשו הוא בחי' תשרק בחי' שלא כסדר. וידוע שהגבורה היא בחי' החזרת הדבר לשרשו ולכן היא בחי' רציחה. וכן בקדושה עבודת יצחק אבינו שהיה בחי' גבורה דקדושה היה עבודתו במסירות נפש להחזיר כל כולו להקב"ה. וכן מים נוקבין הם בחי' גבורה כי הם בחי' קו של ממטה למעלה וכן כל איתערותא דלתתא היא בחי' גבורות בחי' נוקבא. וכן מצינו בתפילת מוסף של שבת תיכנת שבת רציחה קרבנותיה וכו' כל הא"ב בתשרק כי אז היא העלאת והחזרת כל העבודה של ששת ימי החול לשרשם למעלה.

^{טו} מותרצו - גימטריא

^{טז} עיין לקמן - וּבְשֵׁרוּאָה אָדָם בְּעֵצְמוֹ, שְׁהוֹלֶךְ לוֹ שְׁלָא כְּסָדָר יָדַע, שֵׁישׁ לוֹ גְדֻלוֹת, הֵינֹ: אָנָּה אֶמְלֶךְ יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִשְׁפִּיל אֶת עֵצְמוֹ, וְיִהְיֶה בְּחֵינֵת מִיָּה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שְׁמוֹת ט"ז): "וְנָחְנוּ מִיָּה", וְאִזִּי נִחְזָר חַוָּה לְבַחֲנֵת אָדָם, לְבַחֲנֵת מִיָּה, וְנַעֲשֶׂה כְּסָדָר, הֵינֹ אָחֹר וְקִדְמָה וְכוּ' כַּפְּחַ דְּהֵינֹ יוֹד:

^{יז} עיין תורה רב - כָּל מִי שִׁשְׁכָלוֹ קָטָן בְּיֹתֵר, צָרִיךְ לְחַלֵּק לוֹ כְּבוֹד בְּיֹתֵר, כִּי כָּל מִי שִׁשְׁכָלוֹ יוֹתֵר קָטָן, הוּא יוֹתֵר חָפֵץ בְּכְבוֹד, וְכִמוֹ שְׁאֵנֹ רֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁהַנְּשִׂימִים מְקַפִּידִין מֵאֵד עַל כְּבוֹדָם, וְרוֹצִים מֵאֵד אֶת הַכְּבוֹד, וְזֶה מִחֲמַת, שֶׁהַנְּשִׂימִים דַּעְתָּן קְלָה וְקִטְנָה מֵאֵד:

^{יח} * פתח אליהו

^{יט} תורה רז - כָּל הַדְּבוּרִים הֵם בְּחֵינֵת גְּבוּרוֹת כְּמוֹ שְׁכָתוּב (תְּהִלִּים קמ"ה): "וְגִבּוֹרֶתָּהּ יִדְבְּרוּ", וְכִמוֹ שְׁכָתוּב בְּכַתְּבִים שֶׁהִ' גְּבוּרוֹת שְׁבִדְעַת בּוֹקְעִין וְיוֹצֵאִין בְּהִפָּה וְנַעֲשֶׂה מֵהֵם ה' מוֹצֵאוֹת הִפָּה, נִמְצָא שְׁכָל הַדְּבוּרִים הֵם בְּחֵינֵת גְּבוּרוֹת, וְצָרִיךְ לְהַמְתִּיקָם, וְהַהֲמַתְקָה הוּא עַל יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה וְדְבוּרִים טוֹבִים שְׁמִדְבָרִים, עַל יְדֵי זֶה מְמַתִּיקִין הַדְּבוּרִים שֶׁהֵם בְּחֵינֵת הַגְּבוּרוֹת:

^כ בתקפא - א

^{כא} רבינו בחי' וישב לח ל' ד"ה ועל דרך הקבלה ובהקדמה לפרשת בלק כב כב ב'. ולעיל תורה טו אות ז'. ותורה זו [דף כב.] ותחילת תורה מט. וסוף תורה עו. ותורה קלה. ותורה ריט.

^{כב} תורה טז תנינא ותורה ז' תנינא אות י'

מלך וכו' ומזונא לכולא ביה) ומנהיגם אבל בעצם המלכות שלו הוא בבחי' מקבל כלפי העם/כ"י ואין העם יודעים רצונו אלא אם כן כשהמלך מגלה מחשבתו ורצונו לתוך דיבורו ועיקר מלכותו היא ע"י שמגלה רצונו בדבור פיו נמצא שעיקר הנהגת^{כ"ב} מלכותו אינו אלא על ידי דיבור וזה פי' מלכות פה כי מחשבה בחי' אדם ודבור בונה ומגלה את המחשבה כמו אשה שבונה ומולידה ומגלה את הטפה שמקבלת מהאיש. לכן הדבור בחי' נוקבא.

וזה שאנו רואים שלפעמים הולך להאדם שלא כסדר הטעם לזה כי שלימות של כל הדברים אינו אלא כשהם מיוחדים ומקושרים בו יתברך כי השלימות כ"המילוי הוא החיות של הדבר כי אבר שנסתלק ממנו החיות אזי נקרא חסרון והחיות היא המוחין והשכל כמו שכתוב (קהלת ז) כ"ו והחכמה תחי' וכו' והחכמה היא כ"ב בחי' מ"ה כ"ח מ"ה [כ"ח] מ"ה חיינו מ"ה בחינו [כ"ט] נמצא שהשפלות וענווה היא עיקר המוחין המחיים כל דבר, דהיינו מה שמשפיל עצמו כיון שמרגיש בבית המלך הענווה הזו שהיא מכח החכמה/ל"ו היא חיות כל דבר ומ"ה הוא אדם כי לית אדם בלא אלף [ל"א] היינו הוי"ה במילוי אלפין (יוד הא ואו הא גמט' מה גמט' אדם אבל בלא א' דהיינו יוד הה וו הה גמט' בן הרמוז לנוקבא כידוע) וזהו החכמה דהיינו בכח מה היינו הקב"ה הוא חיות של כל הדברים כמו שכתוב (נחמי' ט) ל"ב ואתה מחי' את כולם נמצא זאת הבחי' מלכות חוה כשהיא מקושרת לאדם לבחי' מ"ה היינו להקב"ה אזי יש לה שלימות כי השכל שהקב"ה שם בהנהגת מלכותו בזה הוא מחיה אותה כ"ש החכמה תחי' וזהו ל"ג (תהלים כד) ל"ד לה' הארץ ומלואה כשהארץ היינו בחי' חוה מלכות מקושרת לה' אזי הוא במלואו/ל"ה ובשלימות

ומי שמחלק בחי' חוה מלכות לעצמו שאומר אנא אמלוך [ל"ו] ולא מוסר המלוכה על עצמו להקב"ה בזה הוא מחלק ומפריד אותה מהקב"ה וכיון שלא נותן להקב"ה למלוך עליו לא מקבל החכמה כיצד להנהיג עצמו מהקב"ה אזי אינה בשלימות, ואזי חיינו אינם חיים כי הולך לו שלא כסדר כי עיקר חיותה של המלכות הוא מ"ה היינו השכל וזה (ירמי' י) ל"ח כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך פי' שכלם אין כ"כ גדול להחיות את מלכותם כמו חכמת הקב"ה לכן חיייהם אינם חיים דהיינו שלא כסדר וכשהוא מחלק את מלכות לעצמו דהיינו שמי לא מתבטל להקב"ה ולא ממליך את הקב"ה על עצמו אזי הוא נשאר בחי' חוה אשה לבדה בחי' נשים דעתן קלה אזי הולך לו שלא כסדר כי הוא בתוך בחי' שלא כסדר היינו מלכות חוה תשר"ק

^{כ"ב} כי העם מכתירים בכתר מלכות את המלך והכתר הוא בחי' רצון דהיינו ברצונם מכתירים אותו למלך. (שמעתי מהריצ"ח)

^{כ"ג} מתרצו - הנהגות

^{כ"ד} גם בדפ"ר - והמילוי הוא, בתרלו - והמילוי - ה א, ומתצו - והמילוי היא

^{כ"ה} קהלת ז (יב) כי בצל החכמה בצל הפסוק יתרון דעת החכמה תחיה בעליה:

^{כ"ז} גם בדפ"ר - היא ומתצו - הוא

^{כ"ח} וזהו ת"ג דף כת. ודף לד. ודף רלה: ותקוני זוהר דף ד. ודף לא: ועוד

^{כ"ט} בתפילת שחרית סדר קבלת עול מלכות שמים שלפני ק"ש של הקרבנות.

^ל עיין תורה קצו שענווה בלא חכמה אינה ענווה

^{לא} * הקדמת תקוני זוהר דף ו. [ולעיל תורה ו' אות ה']

^{לב} נחמיה ט (ו) אתה הוא ידוד לבדך את (אתה) עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כלם וצבא השמים לה משתחוים:

^{לג} בתקפא נמצא התי"מ הזה בטעות לפני החכמה תחיה ובתולד ותרלו תוקן

^{לד} תהילים כד (א) לדוד מזמור לידוד הארץ ומלואה תבל וישבי בה:

^{לה} צ"ע לכאורה צ"ל אזי היא במלואה. ואולי כיון שמקושרת לאדם אזי בטלה כמבואר בהמשך בשם הזוהר באתר דאית דכר נוקבא לא אידכר תמן.

^{לו} עיין מלכים - א א' ה, ועיין קהלת יעקב ערך בני חת. וליקוטים יקרים מהמגיד ממזריטש אות ריט. ועיין דרך חסידים גאון וענוה אות ד'. ולעיל תורה ו' אות ד' [דף יג].

^{לז} מלכים - א א' (ה) וצדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלך ויעש לו רכב ופרשים ותמשים איש רצים לפניו:

^{לח} ירמיה ו' (ז) מי לא יראך מלך הגוים כי לה' יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך:

וכשזאת הבחי' חוה דהיינו בחי' מלכות שהוא כח ההמלכה של האדם להמליך אחר על עצמו **היא מקושרת להאדם היינו להקב"ה** דהיינו כשאדם מכווין את כל כח ההמלכה שלו, להמליך על עצמו רק את הקב"ה, אזי הוא נקרא אדם גמט' מדה, דהיינו שע"י החכמה זוכה לשפלות, כי החכמה מבטל את הגאוה של אנא אמלוך **אזי הולך לו כסדר כי** ע"י התקשרות/ל"ט של חוה לאדם מתבטל השלא כסדר שלה, כי **באתר דאית דכר נוקבי' לא אידכרמ' תמן [מ"א]/מ"ב [זוהר חקת קפג:מ"ג] וע' זוהר בא לח: לט./מ"ד** שעל כן צריך אדם לגור במקום של צדיקים כי עי"ז יזכה גם הוא { **נמצא כי בחינות חוה שלא כסדר נתבטלים על ידי האדם כסדר :**

ובחי' כסדר נקרא יו"ד-מ"ד/מ"ו כי יוד רומז לחכמה/מ"ו והיא מוחין שאדם מקבל מלמעלה/מ"ו ממנו וכל קו של ממעלה למטה הוא כסדר (בחי' השפעה בחי' חסד), אבל המלכות שמקבלת את החכמה היא בחי' שלא כסדר כי הכלי שמקבל הוא בחי' מיינן נוקבין שמעלה הנקבה בקו של ממטה למעלה (בחי' מקבל בחי' גבורה) וזהו **שמלכות הנקר' דליות לית לה מוחין וחכמה/מ"ט מגרמה כלום [ז] והקב"ה ממשיך לה חיות החכמה הנקרא יו"ד [כ"א]**

[דף לח עמוד ב]

זוה יו"ד וא"ז דליות

זוה כנ"ל בתחילת התורה שאחור וקדם בחי' כסדר ושלא כסדר ועתה מבאר שגם סוף הפסוק רומז לזה כנ"ל **כי [בתהלים קלט/כ"ג] אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפוך א"ת אל תקרי כפוך אלא כפךי**

^{לט} **מבואר כאן** שהתקשרות היא בחי' ביטול, ועיין תורה ד' מב שמכנה בתחילה ראיית הצדיק מכנה בביאור הרב"ח התקשרות לצדיק.

^ס מותר צו - אדכר

^{כא} במקום שיש זכר, הנקבה לא נזכרת שם.

^{כב} **עיין תורה קלה** טבע הקטנות להתבטל לפני הגדלות ועיין תורה יט אות ג' לשון נופל על לשון ועי"ש שתיקון הנוקבא תלוי בזה שזוכרת כי מאיש לוקחה זאת.

^{כג} **זוהר חקת דף קפג:** - "היא הבאר", הוא כתיב, ורזא דא כמה דכתיב, (במדבר יח כג) ועבד הלוי הוא:

רבי אבא אמר, בכל אתר הוא, וקרינן היא, דכר ונוקבא כחדא, וכללא עלאה, ה' נוקבא, ו' דכר, א' כללא דכלא, דהא א' בשלימו שריא: **זכאין** אינון ישראל, אף על גב דאינון לתתא, אינון אחידן בכללא עלאה דכלא, ובגין כך כתיב (תהלים ק ג) הוא עשנו "ולא" אנחנו, באל"ף כתיב, כללא דו"ה, וא' דכליל כלא: **רבי שמעון** אמר, רוח דמיא, דא הוא רוח הקדש דנשב בקדמייתא, כמה דאת אמר (שיר ד טז) הפיחי גני, לבתר נזלין מייא למליא לה (כלא), הדא הוא דכתיב (תהלים קמו יח) ישב רוחו יזלו מים, ישב רוחו בקדמייתא, ולבית יזלו מים, ועד לא נשיב האי רוחא לא נזלין מייא: **מאי קא משמע לן**, משמע דבעי בכלא לאתערא מלה בעובדא או במלה, או לאתחזאה כחילו דעובדא, והכא עד דרוחא לא נשיב, לא נזלין מייא לגביה דההוא רוח: **"הוא הבאר"**, היא הבאר קרינן, מאי שנא בקדמייתא בארה, והשתא באר, אלא בקדמייתא נוקבא בלחודהא, והשתא דקאמר הוא, כללא דדכר ונוקבא אקרי באר, ובאתר דאשתכח דכר, אפילו (מאה) מלה נוקבא, דכר קרינן לכלא:

^{כד} **זוהר בא דף לח:** - דתנינן כד עיני דקודשא בריך הוא בעאן לאשגחא בעלמא ולעינא ביה, כמה דכתיב (ס"א עיני יהו"ה המה משוטטות בכל הארץ (זכריה ד י), וכתיב כי וגו') (דהי"ב טז ט) כי יהו"ה עיניו משוטטות בכל הארץ, ואשכחן חייבין בעלמא, ההוא צדיקא דאשתכח בדרא אתפס בחובייהו, וחייביא מאריך קודשא בריך הוא רוגייה עמהון עד דיתובון, ואי לאו, לא ישתכח מאן דיתבע רחמי עליהון, הדא הוא דכתיב יש צדיק אובד בצדקו, משום דההוא זכאה אסתלק מעלמא, בגיני כך תנינן לעולם אל ידור אדם אלא במקום שאנשי מעשה דרים בתוכו, מאי טעמא משום דווי לההוא דמדוריה בין חייביא, דהוא אתפס בחובייהו, ואי דיוריה בין זכאין אוטיבין ליה בגיניהון.

^{כה} גם בדפורי ותורלד - יו"ד, ומתולו - יוד

^{כו} **לכאורה צ"ע** כי אותיות יוד הן שלא כסדר ואדרבה אותיות דלת הן יותר כסדר ועיין בזה קובץ עמק המלך (תש"ל) עמ' נא תירוץ הר"מ קרמר

^{כז} **כי החכמה היא נקודה בחי' טיפת הדכר שבה כלול קומה שלימה של מוחין בבחי' בכח בחי' צורה והבינה שהיא בחי' נוקבא מקבלת ומוציאה מכח אל הפועל כל מה שטמון בטפת החכמה ע"י שנותנת את החומר ומציירת בו ע"י הטיפת צורה שקבלה.**

^{כח} **כי כל הקדמות** שאדם מקבל מחוצה לו נקרא חכמה ומה שמברר ומבין דבר מתוך דבר ע"י ההקדמות שקיבל נקרא בינה, ומה שמבין ומפנים אל המדות שבלב דהיינו אל כח התפעלות הלב נקרא דעת, והאופן שבו מתפעל הוא המדות שבלב שכל מדה מציירת כפי תכונתה.

^{כט} **צ"ע** כי יש לנוקבא מיינן נוקבין וגם חכמה יש לה כמ"ש חכמת נשים בנתה ביתה. אבל באמת המיינן נוקבין אינם אלא הכלי לקבל את המוחין. והכי נמי חכמת נשים היא החכמה לדעת ממי לקבל וכיצד לקבל באופן המתוקן.

^ל אין לה מעצמה כלום. ועיין לעיל תורה א' בחלק ראשון ושם גרסם.

^{לא} זוהר ח"ב דף קכא. קכג. וח"ג דף רצ:

^{לב} בתשכט נמוק

היינו יוד גימטר' כף [ג] דהיינו שדוד המלך אומר להקב"ה יצרת אותי אחר וגם עם האפשרות להיות קדם אם אתן לך להשתית בי חכמה שהיא רמוזה באות יוד גמט' כ', דהיינו ע"י שאתן לחכמתך להיות התשתית והבסיס למעשי אזי אהיה בחי' קדם.

וכשמחלק את הר' הרומזת למלכות כנ"ל לעצמו דהיינו בחי' אנא אמלוך הנ"ל וממשיך לעצמו

חיות ממנה דהיינו שמחיה את עצמו דהיינו ליבו ע"י חכמת עצמו, אזי היא חיות דסט"א בחי' עצת נשים/י

אזי נעשית לו שלא כסדר בחי' דוי הנ"ל כי מיווד נעשה דוי [י] וכן מבואר בטעמי המצוות להאריז"ל על מצות ביקור חולים, שהעוון פוגם בחכמה שהיא יוד גמט' עשר, לכן יוד מתהפך לדוי ועשר לערש, ואזי נעשה חולה על ערש דוי וכמ"ש ה' יסעדנו על ערש דוי, והקב"ה כדי לרפאו מאיר בו אור החכמה, כדי להפך הערש לעשר ודוי ליוד ע"ש/י.

וזה שאומר הנביא (ישעי' א) /ס/ הרי כבר הענשתי אתכם על חטאתכם עד שכל ראש לחולי וכל לבב דוי ובמה עוד אוסיף להכות אתכם, ורבינו מבאר מה שאמר "לבב דוי", היא תוכחה שכיון שאין לבם עימו ולא שומעים בקולו ית' אזי הולך להם שלא כסדר, דהיינו שהיוד והחיות נהפך לדוי, דהיינו למכאוב, כי כשהולך לאדם שלא כסדר זה לו מחלת לב כ"ש (משלי יג) /א/ תוחלת ממושכה וכו' מחלה לב, כי כשהולך שלא כסדר, אזי מייחל שיבוא מה שרוצה, ולא בא, והתוחלת הזו שאינה מתמלאת גורמת לו למחלת לב.

וכשרואה אדם בעצמו שהולך לו שלא כסדר, ידע שיש לו גדלות היינו אנא אמלוך לכן יעשה תשובה ועיקר התשובה להיות מרוצה ושמח בהנהגת הש"י עמו וישפיל א"ע ויהי בחי' מ"ה כמ"ש שמשא רבנו ואהרן הכהן, כאשר בני ישראל חלקו עליהם אזי אמרו (שמות טז) /ב/ ונחנו מ"ה ואזי נחזר חוה דהיינו מדת המלכות שלו לבחי' דעת לבחי' אדם לבחי' מ"ה ונעשה כסדר היינו אחר וקדם וכו' כפיך היינו יו"ד [ג]:

¹¹ **תהלים קלט (ה) אחר וקדם צרתני ותשת עלי פכּה:**

¹² בתשכט - כפ"ן. בתקפא - מנוקד א"ת כפ"ר אלא כפ"ר. במנוקדים כולם נקדו כל הג' כפ"ר בלי י' ופ' בסגול, וצ"ע. וצ"ע כפ"ר אחרון כיון שמוהר"ת כתב בלי י' מסתמא כוונתו לנקד פ' בשוא.

¹³ עיין תקוני זוהר דף כח סוף ע"א - כף היד ביה יו"ד, ובדף פח. ודף צא. - את י' דאיהו כף היד

¹⁴ עיין ספר המדות עצת אהרן ח' ההולך אחר עצת אשתו נופל בגהנם. ועיין תורה סא אות וד' ועל ידי זה (דהיינו ע"י שמסמין רבי שאינו ראוי להיות מנהיג) אין לו עצה שלמה לעולם, ותמיד אינו יכול לתת עצה לנפשו, והוא תמיד מספק. כי כל עצותיו בבחינת עצות נבצרות (ד). עצת נשים. כי הטנפת של המותרות עולה אל הלב, בבחינת (יחזקאל י"ד): "העלו גלוליהם על לבם". ונעשה לבו מטנף כמו בית הפסא, שהוא מקום עצת הנשים. כמאמר רב עילש (גשין מ"ה): 'נשי כל מלי מסדרין בבית הפסא', ששם כל עצתם:

¹⁵ עיין שער הפסוקים תהלים מא ד' עה"פ ה' יסעדנו על ערש דוי שאצל החולה נהפך היוד חכמה לדוי

¹⁶ **טעמי המצות** - פרשת וירא מצות ביקור חולים: החולה נמשך משם מ"ט, שהוא שם מ"ה וד' אותיות, והם מ"ט כמנין חולה, לפי שחסר ממנו שער הנ' ולוה אירע לו החולי. והכוונה תהיה להמשיך לו שער הנ' ועי"ז יתרפא החולה והוא כללות של מ"ה ועי"ז הם נ' שערים (הר"א פלקין משם מורי זללה"ה). אמנם מה ששמעתי אני הוא בפ' ה' יסעדנו על ערש דוי והוא כי סוד החולי בא לו מחמת היפוך רחמים לדין וסוד היוד היתה דוי"ג גם יו"ד מספרה הוא עשר והוא זה עשר חוזר להיות עשר דוי והרי כל משכבו הפכת בחליו סוד ב' היפוכים הנ"ל. וביאור הדברים דע שהוא חולה לפי שאור חכמה אבא נסתלק ממנו לכן צריך להמשיך לו מזון משם כדי לסעדו ולהחזיקו וז"ס משרז"ל בס"ה כי מזון החולה בא מחכמה. והענין כי חכמה הוא י' שבשם וכאשר הוא חולה מתהפכת היוד זו ונעשית דוי"ו ואז הוא חולה ודוי לבב גם י' גי' עשר נהפך לערש שהוא שוכב על המטה הנקרא ערש דוי ולכן אז צריך שיסעדנו ה' ויוזן אותו וישקה על מציאות הערש דוי שיש לו ואז ע"י אותו הסעדה והזנה שהוא מאבא י' שבשם אז כל משכבו הפכת בחליו פי המשכב ששכב הוא ערש הנ"ל וגם חליו שגרם לישכב על מטתו חוזר להיות ערש דוי חוזר להיות יו"ד וזהו כל משכבו הפכת בחליו ועי"כ הוא מתרפא וכמ"ש כי סיבת חליו הוא בהסתלקות השפע מהחכמה.

¹⁷ בתקפא המ"ז הזה נמצא בין הסודים ובמקומו סימן ° (ולפי שאעפ"כ נכתב בקיצור משמע שלא מחוסר מקום אלא כדי שלא להסמיק ה' ל"י)

¹⁸ **ישעיה א (ד) הוי גוי חטא עם כבד עון ורע מרעים בנים משחיתים עזבו את יוד נאצו את קדוש ישראל וזרו אחר: (ה) על מה תבו עוד תוסיפו סרה כל ראש לחלי וכל לבב דוי:**

רש"י - (ה) על מה תוכו וגו' - אדם שלקה וחוזר על סרחונו חברו מוכיחו ואומר לו על זה לקיתה ואינך נותן לב לומר על סורחן זה לקיתי לא אשוב לעשות עוד אף כאן על מה תוכו מאחר שעדיין אתם מוסיפים סרה לסור מאחרי המקום הלא כבר כל ראש לחלי ולמה לא תבינו:

מצודות ציון - דוי - ענין מכאוב כמו על ערש דוי (תהלים מא):

¹⁹ **משלי יג (יב) תוחלת ממושכה מחלה לב ועץ חיים תאיה באה:**

²⁰ **שמות בשלח טז (ז) ובקר וראיתם את כבוד יקוק בשמעו את תלנתיכם על יקוק ונחנו מה כי תלנו תלינו עלינו: (ח) ויאמר משה בתת יקוק לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע בשמע יקוק את תלנתיכם אשר אתם מלינים עליו ונחנו מה לא עלינו תלנתיכם כי על יקוק:**

²¹ ועיין לק"ה שחרית ג' ה' מה שביאר שם בענין עיקר התשובה היא עונה ושפלות.

ולפי המבואר בהמשך כיצד משה רבנו השפיל עצמו להתקשר עם הפחות שבישראל והרגיש קטן שבקטנים ומצא שם אלוקות שיהיה לו שייכות עמדם, נראה שעיקר השפלות שעל ידה זוכים למלא את המלכות בדעת וחיות, היא דייקא ע"י שמרגיש הקטן שבקטנים ומוריד עצמו לפחותים שבישראל להכניס בהם דעת ועי"ז זוכה בעצמו לדעת כחז"ל¹⁰ הרבה למדתי מרבתי ויותר מחבירי ומתלמידי יותר מכולם, דהיינו שעיקר המוחין קבלתי ע"י שהורדתי עצמי ללמד תלמידים דייקא.

עתה יבאר רבנו שמושה רבנו כבש דרך תשובה חדשה שיהיו כל ישראל הולכים בה באלול ומבאר שכבש אותה בארבעים יום שביקש בהם סליחה על עוון העגל, ועי"ז כבש את ימי אלול ועשרת ימי תשובה להיות הם ימי רצון ודרך תשובה כבושה לכל ישראל.

כך נ"ל אע"פ שמלשון רבנו ומוהר"ן¹¹ נראה שכבש אותה באלול, אלא שלפ"ז קשה לשון רבנו שבאלול פתח משה דרך כבושה משמע שעכשיו פתח דרך שכבר היא כבושה מקודם ולא שבפתיחתו כבש אותה, לכן נראה שתחלה בארבעים יום אמצעיים כבש ואח"כ בארבעים אחרונים פתח אותה לישראל. עוד נראה כן לפי מה שמבאר כיצד כבש אותה שהוריד עצמו לפחותים, נראה שעשה זאת בימים שלפני אלול שהם הימים שביקש רחמים על החוטאים שזה יותר בחי' התקשרות לפחותים ובחי' "השוב" ובחי' "ואציע שאול" של משה רבנו, ואילו באלול עצמו כבר עסק בעליה להורדת התורה שזה לכאורה כבר לא קשור לתשובה.

וכיצד כבש אותה עיין לק"ה עדות ה' אות א' – וְדָרַךְ הַתְּשׁוּבָה שְׁעֵשָׂה מֹשֶׁה בְּאֵלוֹל הוּא עַל יְדֵי שְׁקִיּוֹר עֲצָמוֹ עִם כָּל הַמְּדַרְגּוֹת וְגַלְהָ וְהוֹדִיעַ שֶׁה' יִתְבָּרַךְ בְּכָל מְקוֹם בְּכָל הַמְּדַרְגּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם בְּבַחֲיַנְתָּ אִם אֶסֶק שְׁמִימִים שָׁם אֶתְּהָ וְאֶצִּיעָה שְׁאוֹל הַנֶּהָר, שְׁאֵפְלוּ בְּעֵשֶׂר כְּתָרִין דְּמִסְאָבוֹתָא גַם שָׁם נִמְצָא ה' יִתְבָּרַךְ בְּבַחֲיַנְתָּ וּמְלֻכוֹתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה וְכו'. ועיין תורה ו' שם ביאר רבינו שכוונת אלול להיות בקי בדרכי התשובה דהיינו בין ברצוא והעליה ובין בירידה ושוב להישאר תמיד דבוק בו ית' ולא לאבד את הכסופים להתקרב אליו ית' עוד אבל בלא הריסה למעלה ממדרגתו.

וכאן מבאר רבינו כיצד משה רבינו קיים רצוא ושוב, דלא ככל אדם שלעתים יש לו מוחין ולעתים לוקחים ממנו את המוחין, אבל משה רבינו שהוא הדעת, אצלו הדעת היה שכל נקנה, לכן אצלו השוב והרצוא הם על ידו בעצמו, כי השוב שלו היה ע"י שהוריד עצמו בכוונה לפחותים שבישראל הרחוקים מהש"י להראות להם שהש"י עמם היכן שהם ועי"ז להעלותם, והרצוא שלו זה שלא כהו עיניו מרובי אור כשהיה עוסק בהשגות אלוקות אלא נשאר גם אז בדביקות גדולה ויראה.

ועיקר התשובה הנ"ל להחזיר את המלכות לחברה להקב"ה דהיינו להביא את ישראל לשפלות שע"ז יחזרו להתחבר אלי ית' הוא בחודש אלול¹² ימי התשובה שלפני יום הדין בר"ה כי הם ימי רצון¹³

¹⁰ תענית דף ז. אמר רב נחמן בר יצחק למה נמשלו דברי תורה כעץ שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה לומר לך מה עץ קטן מדליק את הגדול אף תלמידי חכמים קטנים מחודדים את הגדולים והיינו דאמר רבי חנינא הרבה למדתי מרבתי ומחבירי יותר מרבתי ומתלמידי יותר מכולן.

¹¹ עיין לק"ה עדות ה' אות ב' – דָּרַךְ הַתְּשׁוּבָה הַנִּלְשָׁה שְׁעֵשָׂה מֹשֶׁה בְּאֵלוֹל שְׁהוּא לְכָל נְקֵדָה הַתְּחַתּוּנָה בְּנְקֵדָה הָעֲלִיּוֹנָה שְׁעַל יְדֵי זֶה נִכְלַל בְּחִינַת שְׁלָא פְסָדֵר בְּבַחֲיַנְתָּ פְסָדֵר וְכו' בְּנִל, כִּי זֶה עָקֵר שְׁלֵמוֹת הָאֱמֶת בְּשִׁהָאֱמֶת הוּא בְּשִׁלְמוֹת מְרָאשׁ עַד סוּף, מְרִישׁ כָּל דְּרָגִין עַד סוּף כָּל דְּרָגִין, כִּי אֱמֶת הוּא רָאשׁ, תוֹר, סוּף בְּמוֹבָא, כִּי הָאֱלֹף הוּא רָאשׁ לְכָל הָאוֹתוּיּוֹת. וְהִתִּיּוֹ הוּא סוּף כָּל הָאוֹתוּיּוֹת וְהִמִּים בְּאֶמְצַע בְּמוֹבָא, הֵינּוּ שְׁעָקֵר הָאֱמֶת הוּא בְּשִׁהוּא אֱמֶת מְרָאשׁ וְעַד סוּף בְּנִל, כִּי הָאֱלֹף הוּא רָאשׁ כָּל הָאוֹתוּיּוֹת זֶה בְּחִינַת אַב פְּסָדֵר. וְהִתִּיּוֹ שְׁהוּא סוּף כָּל הָאוֹתוּיּוֹת זֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה שְׁלָא פְסָדֵר, כְּמוֹ שְׁכָתוּב בְּתַחֲלַת הַתּוֹרָה הַנִּלְשָׁה שֶׁבְּחִינַת פְּסָדֵר הוּא בְּחִינַת אַב. וּבְחִינַת שְׁלָא פְסָדֵר הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, הֵינּוּ בְּחִינַת הָאֱלֹף שֶׁל אֱמֶת שְׁהוּא בְּחִינַת אַב פְּסָדֵר, בְּחִינַת נְקֵדָה הָעֲלִיּוֹנָה. וְהִתִּיּוֹ שֶׁל אֱמֶת זֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה שְׁלָא פְסָדֵר בְּחִינַת נְקֵדָה הַתְּחַתּוּנָה וְהִמִּים שֶׁל הָאֱמֶת שְׁהוּא בְּאֶמְצַע, זֶה בְּחִינַת הַמְּחַבֵּר וְכוֹלֵל נְקֵדָה הַתְּחַתּוּנָה בְּנְקֵדָה הָעֲלִיּוֹנָה לְכָל בְּחִינַת שְׁלָא פְסָדֵר בְּבַחֲיַנְתָּ פְסָדֵר שְׁזֶה עָקֵר שְׁלֵמוֹת וְחַיּוֹת וְתַקְוָן הַבְּרִיאָה כְּלָה, כְּמוֹכֵן בְּהַתּוֹרָה הַנִּלְשָׁה, כִּי הִמִּים הוּא בְּחִינַת אַרְבָּעִים יוֹם שְׁהֵם מְרָאשׁ חֲדָשׁ אֵלוֹל עַד יוֹם הַכְּפֻיִרִים שְׁבְּאֵלוֹ הָאֶרְבָּעִים יוֹם עָלָה מֹשֶׁה לְמָרוֹם וְעָשָׂה דָרַךְ כְּבוֹשָׁה לְתְּשׁוּבָה הַנִּלְשָׁה שְׁהוּא לְכָל נְקֵדָה הַתְּחַתּוּנָה בְּנְקֵדָה הָעֲלִיּוֹנָה, לְכָל בְּחִינַת שְׁלָא פְסָדֵר בְּבַחֲיַנְתָּ הַסּוּף, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה שְׁלָא פְסָדֵר בְּבַחֲיַנְתָּ הָאֱלֹף שְׁהוּא הָרָאשׁ, בְּחִינַת אַב פְּסָדֵר שְׁיִהְיֶה נִכְלַל הַכֹּל בְּיַחַד עַל יְדֵי הִמִּים שְׁבְּאֶמְצַע וְאֵז נְשָׁלֵם בְּחִינַת אֱמֶת שְׁהוּא עָקֵר תַּקְוָן הָעוֹלָם.

¹² עיין תורה ו' כוונת אלול שהם סוד דרכי התשובה, שיסודן הוא הכתוב הנותן בים דרך, והוא הדרך שכבש משה רבנו והטביע אותה בנשמות ישראל עד שנקראת אצלם דרך כבושה, והדרך היא להיות תמיד קשור למטרה בבחי' כל משברין וגליך עלי עברו ואעפ"כ לדעת בכל גל ששוטף לתפוס אותך להוריד את הראש כמבואר בגמ' יבמות קכא. שר"ע אמר כל גל וגל שבא עלי נעניתי לו בראשי. ובכל גל שאתה תופס לרוץ עימו בלי לאבד את הקשר עין אליו ית', והרצון להיות קשור אליו ית' וכמבואר בהמשך שמושה רבינו היה בקי בשוב להוריד עצמו לנמוכים ביותר ועוד גם בקי ברצוא כשהיה עולה למעלה הגדולה ביותר מצא שם את האלקים ולא נכשל מרובי אור. דהיינו סוד הפסוקים אם אסק ואציע שאול המבואר בתורה ו' בסוד כוונת אלול.

¹³ כי בא' אלול עלה משה רבנו לקבל לוחות שניות אחרי שנתכפר להם חטא העגל, ויש בחי' שהרצון שאחרי כפרת עוון גדול יותר מהרצון שלפני החטא. שהרי אחרי החטא גילה לו הקב"ה יג מדות של רחמים, דהיינו שמצדיק גמור נעשו בעלי תשובה שאע"פ שאיבדו מדרגת הקו שלא מתנתק והזמה שפסקה אבל עלו למדרגת בע"ת שמצד הכבוד שמעלה משאול תחתיות הוא גדול יותר, והניצוצות שמעלה, הן תיקון גדול יותר. והוא לשון רבנו ועקר התשובה באלול כי אז נהפכו לבעלי תשובה ע"י משה רבנו שפתח להם הדרך לתשובה ע"י שאפילו קטן שבישראל היה חשוב לו שלא יענש ולא יאבד הנקודת טוב שבו, כי היא חשובה לא פחות מהנקודה של עצמו כי אין אותה בשום אדם אחר.

שעלה משה בא' אלול לקבל לוחות אחרונות [ס"ח] **ופתח אז דרך כבושה** [טו] דהיינו את הדרך שכבש מיט תמוז עד כט אב [טז] שבהם עלה משה רבנו לבקש סליחה על חטא העגל בזה כבש דרך חדשה לישראל, נמצא שבאלול פתח את הדרך שכבש לילך בה כל ישראל ומשה כבש אותה ע"י שמסר נפשו למות בארבעים יום אמצעים כדי שיתכפר לחוטאים בעגל דהיינו הפחותים שבישראל, ועי"ז נעשית התשובה דרך כבושה לישראל בימי הרצון של אלול, דהיינו אחרי שסלח הקב"ה לישראל.

והדרך שעשה משה דהיינו כיצד כבש דרך התשובה לכלל ישראל הוא כן שמושה קשר א"ע אפילו לפחות שבישראל [ע"א] **ומסר נפשו עליהם** [ע"ב] **כ"ש שאמר להקב"ה (שמות לב) וצ"ו ואם אין ע"מחיני נא דהיינו שאחרי חטא העגל אזי רק הצדיק יכול היה לגרום שהקב"ה יכפר לישראל, כי צריך לזה מסירות נפש אפילו על הפחות שבישראל, ומכח זה אזי באלול כבר נעשית התשובה דרך כבושה/ע"ז לישראל שתתקבל תשובתם. ויש לנו ללמוד מהדרך שבה כבש משה את דרך התשובה משמע שעיקר התשובה היא השפלות, דהיינו להרגיש הקטן שבקטנים שבישראל, ועי"ז להיות מקושר אפילו לפחות שבפחותים מישראל, דהיינו גם בו למצא אלוקות ולצרף אותו ליחוד הקב"ה וישראל. כי רוב העבירות הן מהישות וגאוה והתשובה על זה נבחנת בשפלות כלפי הפחותים דייקא.**

וז"פ [ע"ז/טז] ויקהל משה וכו' למחרת יום כיפור שבו ירד משה עם לוחות שניות, קיבץ את כל ישראל כדי להתקשר עמהם, דהיינו **שמושה היה מאסף ומיוחד ומקשר א"ע עם כל ישראל אפילו עם הפחות שבפחותים** דהיינו אפילו מי שמצד מעשיו בפועל היה הפחות שבישראל, משה רבינו הרגיש קטן

הם ימי רצון – בטור או"ח סימן קלד מבואר שהימים בהם היה משה רבינו במרום לקבל לוחות שניות היו ימי רצון כיון שהיו אחרי שנתרצה הקב"ה לישראל על עוון העגל. מבואר שרצון הוא מלשון שהקב"ה רוצה אותנו. ומלשון רבינו שמושה פתח לישראל דרך כבושה באלול משמע קצת שלישראל יהיה התגברות הרצון אל הקב"ה באלול. וכן משמע בתורה פז תנינא שכוונות אלול הם התגברות הרצון אליו ית' שע"ז גורמים עוד יותר התגברות הרצון אליו ית' כי כוונות אלול גורם שבת זוגו תימשך אליו וכן כל בת זוג לבן זוגה וכנסת ישראל בת זוגו של הקב"ה.

^{טו} עיין טור או"ח ריש סימן תקפא ונטה אפרים שם, קצש"ע קכה, חיי אדם ח"ב קלח, פרי עץ חיים הקדמה לראש השנה חמדת הימים אלול פ"ב משנת חסידים אלול פ"ב

^{טז} צ"ע כיון שרק הוא הלך בה כיצד נעשית כבושה הרי כבושה פירוש שהלכו בה הרבה. ואולי כיון ששקול כשישים רבוא ישראל, נעשית על ידו כמו כבושה כאילו כולם כבר הלכו שע"ז נטבע בהם האפשרות ללכת בה דהיינו השפלות של משה רבנו. כמבואר בתורה עב תנינא וכו תנינא

^ע **רבנו בחיי** ריש פרשת ויקהל (לה א') – בששה בסיון ניתנה תורה, למחרתו ביום השביעי עלה אל ההר, עמד שם ארבעים יום שהם כלים בשבעה עשר בתמוז שבו ירד בשש שעות מן היום ושבר הלוחות, למחרתו ביום שמונה עשר שרף את העגל ודן את עובדיו, בתשעה עשר עלה אל ההר ועמד שם ארבעים יום שניים להתפלל על אותו עוון והם כלים בראש חודש אלול, ונאמר לו ועלית בבוקר אל הר סיני, ועמד שם ארבעים יום שלישים לקבל לוחות שניות והם כלים ביום הכפורים, וכבר הזכרתי זה בסדר כי תשא (לעיל לב, א), בו ביום הוריד הלוחות והיה יום סליחה וכפרה. כשעלה בראש חודש אלול יום שני היה וכשירד ביום הכפורים יום חמישי היה, ולכך קבעוה רבותינו יום דין שפעמיים בשבת בתי דינין קבועים ויושבים, וזהו דרשו ה' בהמצאו (ישעיה נה, ו), ראוי לדרוש בשני וחמישי כדי שיהיה נמצא כמו שעשה משה. למחרת יום הכפורים נצטוו על המשכן והוא ההקדלה הנזכר כאן,

^{טז} עיין חיי מורה"ן סימן רח, ועיין תורה לט תנינא [דף כה:]: שהיה ממשך נח אפילו להרגלין. ועיין תוה"ז תנינא אות ז' התכללות העולמות ע"י שכללים לרי מעלה בדרי מעה דהיינו בחיי שמים וארץ בחיי ציהמ"ק בחיי שלימות הדעת והביאור בזה בלק"ה נדלים ד' יב עד יח, ומשה הוא הדעת

^{טז} עיין גם לעיל תורה עט [תחילת דף צג.] ותורה ז' תנינא אות ב'.

ע"י שמות כי תשא לב (לב) ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר פתבת:

^{טז} גם בדפוס ותורלד מחיני, ומתורלד – מחני, (כח"ש בפוסק)

^{עז} צ"ע הרי היא דרך רוחנית וכיצד כבש אותה לכלל ישראל ומוכרח שהכוונה שמכח הסליחה שבקש ארבעים יום ומכח שהצדיק הוא כלל נשמות ישראל עי"ז חקק והטביע בנשמות ישראל את כח והתעוררות לשוב. ועיין תורה עב תנינא שהשפלות של משה רבנו חקוקה וטבועה בכל אחד מישראל נראה שבאלול בעלייתו להר לקבל לוחות שניות אז חקק בכל נשמות ישראל דרך זו של שפלות כלפי כל אחד מישראל, (ע"י שעלה לבסא הכבוד כמבואר בתורה א' תנינא שבקשו המלאכים לרחפו מחמת הקטרוג מה אדם ותדעוהו ותנה כבודך על השמים וא"ל הקב"ה אחוז בכסא כבודי, וכסא הכבוד הוא שורש נשמות ישראל כמבואר שם בתורה) כי לחות שניות היו קבלת התורה אחרי החטא דהיינו כשישראל חזרו להיות בלא הטומאה של העגל הטמונה בהם, ואז משה רבנו חקק בהם שפלות כדי שיתחברו כל ישראל לקבל את התורה בכלי שלם. כי את הראשונות לא קבלו כלל כי מיד כשמושה קבלן חטאו בעגל וחזרה בהם זוהמת הנחש ונטמאו עוד בחטא עצמו. אבל מכח התשובה שעשו על חטא העגל עלו למדרגת בעל תשובה שיש בה בחי' שהיא יותר גדולה ממדרגת צדיק שהיו. ועל כן דייקא אז חקק בהם משה את המצוות והשפלות שלו כמבואר בתורה כו תנינא ותורה עב תנינא.

^{טז} * שמות לה א'

^{עז} **שמות ויקהל לה (א) ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה יקוק לעשות אתם:**

עיקר הויקהל משה היה לצוות על נדבה לבנין המשכן כדי לכפר עוון העגל וציוה תחילה על השבת ללמד שבנין המשכן לא דוחה שבת.

ושפל ממנו כמבואר באבות רבי נתן (ט' ב')^ט כי ביחס לכוחות והדעת שקיבל הרגיש שלא השלים להעלות לשם שמים את כל מה שקיבל כמו אותו פחות שעשה במעט שקיבל.

ז"פ (תהלים נג) ט"ז כולו סג יחדיו אפילו כשאני רואה אחד מישראל שסג^א ונסוג ומתרחק מכל וכל מהקב"ה אעפ"כ צריך אני שנהיה יחדיו דהיינו צריך לייחד ולקשר עמו כמו שעשה משה^ב וכמו שאמר הבעש"ט^ב שככל שהצדיק גדול יותר כן הוא אוהב רשע גדול יותר כי בכוחו ללמד זכות על רשע גדול יותר עד שמשיה ילמד זכות אפילו על רשע גמור.

כי יש בחי' אלקות אפילו בדיוטא התחתונה אפילו בעשרה כתרי דמסאבותא לקיים
[פ"ד/ה]^ה ומלכותו בכל משלה כי לטומאה לבדה אין חיות אלא ע"י ניצוץ אלוקות שהיא יונקת ממנו

וזה דהיינו מה שהצדיק יורד לפחותים שבישראל להראות להם שגם שם נמצא הש"י זה בחי' בחי' חירי"ק כ"ש (בת"ז תי' יוד ד' כח ע"ב)^ו ובחיריק לאנחתא לה לתתא להמליך לה על תתאין פ"י בבחי' חיריק היא יורדת למטה כדי להמליך אותה על הנמוכים, דהיינו כשהמלכות יורדת למטה להמליך את הקב"ה על הפחותים אזי מקטינה עצמה לבחי' חיריק, וכנ"ל שמשא רבינו רצה להמליך את הקב"ה גם על הפחותים להראות שגם להם חלק בהמלכת הקב"ה אזי הקטין עצמו מאד עד שנעשה כביכול כמוהם במדרגתם כדי שירגיש הוא וירגישו הם שייכות זה לזה.

נמצא שבפחות מישראל יש בו בוודאי איזה אלקות ועי"ז אני יכול להיות יחדיו עמו וזה
רמזו בפסוק כולו סג יחדיו^ז עיין לק"ה עדות ה' שהכוונה כאן כנ"ל שכמו שנתבאר לעיל שבחי' שלא כסדר צריך להתבטל לבחי' כסדר, כך גם כאן הצדיק מוריד עצמו אל הפחותים ומתקשר עמהם כדי שיתבטלו

^ט באבות רבי נתן (ט ב) שלושה מיני מוכי שחין נבראו בעולם: לח יבש בעל פוליפוס. והיתה נפשו של משה נמוכה מכולם: ויש גרסה כ"ד מוכי שחין היו בירושלים ונפשו של משה שפלה מהם. ומרהי"צ שמעתי טעם שהמדרש נקט דוקא מוכי שחין עפ"י המבואר בספר היצירה "אין למטה מנגע" ומה שנקט שמותייהם לומר שהיו זה גרוע מזה וכפי קושי הנגע כך גדול השפלות ואעפ"כ משה הרגיש שפל יותר מבעל הנגע הקשה ביותר.

^{טז} בתקפא (תהלים יד) ובתשכט תוקן

^{טז} תהילים נג (ד) פלו סג יחדיו נאלחו אין עשה טוב אין גם אָחַד:

^א מ"ק – בתורה ו' מבואר שבשוב מאיר שם סג דהיינו הויה במלוי יודין חוץ מהואו. וידוע שהוא כנגד בינה בחי' עולם התשובה ועל ידו מקים הנופלים. אבל כאן לא ביאר כן כי מדובר שהצדיק יורד אליו להקימו, ואולי כאן הכוונה שהצדיק מאיר בחי' שם סג לפחות שבישראל וכן ידוע שהצדיק בחי' בינה כמבואר בכבבי אור חלק חכמה ובינה.

ועיין בסוף תורה ו' ובקי בשוב, שהוא בחינת: "ואציעה שאול הנך", זה בחינת חיריק דס"ג, מלשון: "אל תס"ג גבול עולם", שהוא בחינת שמיטיג גבולו ומחזירו לאחוריו, שזה בחינת ירידה, שהאדם נופל, חס ושלו, ממדרגתו, והוא נסוג אחור, חס ושלו. נראה כוונתו שם שמשגיג את גבול עצמו ומחזירו אחורה כי דין השגת גבול הוא שמוזי הגבול שבינו לחבירו לתוך שטח חבירו ועי"ז מגדיל את שטח עצמו וכאן הסט"א התגבר ומסיגה את גבולו ומחזירה אותו לאחור לתוך מה שכבר חשב שבש כגון שהצליח כבר כמה זמן ללמוד שני דפים ביום והנה פתאום הגיעו ימי הרעה ואינו מצליח ללמוד יותר מדרך אחד ביום הרי שגבולו חזר לאחור

אבל כאן לא הביא פסוק זה כי כאן מדבר מבחי' ירידה של משה שהיא לא השגת גבול אלא ירידה של הצדיק בכוונה אל הפחות שבישראל שנסוג ממנו ית' ואולי כדי שיהיה לו לצדיק שייכות אליו אזי גם הוא מאיר לו בבחי' שם סג ועי"ז מחזק אותו מעלה אותו.

^ב אבות רבי נתן פ"ט מ"ב משה הרגיש שפל ממוכי השחין ועיין ספר יצירה אין למטה מנגע.

^ב עיין בעש"ט עה"ת אות קכא מקור מים חיים שם אות ק – ובריש ס' מדרש פינחס החדש כתב וז"ל, בשם הרה"צ ר' גדליה מליניץ זצלה"ה שאמר בשם רבו הרה"צ המוכיח זצלה"ה אשר משיח יהיה מלמד זכות טוב על כל ישראל אפילו על הרשעים, שהם צדיקים, אז זי"א זענין גירעכט, ומחמת הזכות שלמד זכות עליהם יחזרו בתשובה ועל ידי זה יהיו נגאלים, כי בתשובה נגאלים, והיה אומר, צדיק קטן אוהב רשעים קטנים, וצדיק גדול אוהב רשעים גדולים, אבל משיח יהיה אוהב ומלמד זכות אפילו על רשעים גמורים, וכל מי שמלמד זכות על כל הברואים הוא מבחינת משיח כו' ע"ש, ולפי שידוע שהרב המוכיח היה נאמן ביתו של הבעש"ט, לכן ברור בעיני שקיבל דבר זה מפי הבעש"ט זי"ע בעזרת הש"ס:

^ב * תהלים קג

^ב תהילים קג (יט) יְדוֹד בְּשֵׁמִים הַכֵּין כֶּסֶאָו וּמִלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה:

^ב ובדפים שלנו דף כה. לנחתא לה בחיר"ק

^ב תיקוני זוהר תיקון י' דף כה. – וְצִרְיָן לְנַחְתָּא לָהּ בְּחִיר"ק עַד אֵין תְּכַלִּית וְלִרְיָן לְהוֹרִיךְ וְלְהַמְשִׁיךְ אֶת הָאֶרֶץ וְשִׁפְעָה לְמַטָּה בְּנִקּוּת חִיר"ק שֶׁהִיא נִקּוּת לְמַטָּה, כִּי שֶׁתְּגַלֶּה מַלְכוּתוֹ יִצְנַךְ עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת עַד אֵין תְּכַלִּית, דֵּהֵינּוּ עַד סוּף עוֹלַם הָעֲשִׂיָּה, כִּי כָּל שֶׁלְשָׁה עוֹלָמוֹת זֵעִי הֵם חַיִּילוֹת הַמַּלְכוּת שְׁעִלֶיהָ מוֹטֶלֶת לְפָרְנֶס, וְגַם הִיא נֹתֶנֶת פָּרְנֶסָה לְהַקְלִיפוֹת כִּי חַיּוֹס, כְּסוּד הַכְּתוּב (נְחֵמְיָה טו ו) וְאַתָּה מַחִיָּה אֶת כּוֹסֵךְ, לְאַמְלִכָּא לָהּ עַל תְּתָאִין וְעַל יְדֵי זֶה לְהַמְלִיךְ אֹתָהּ עַל כָּל הַתְּחֻנִּים, כְּסוּד הַכְּתוּב (תְּהִלִּים קג יט) וּמַלְכוּתוֹ כָּל מְשָׁלָה, כִּי עַל יְדֵי הַשְּׁפָעָה הִיא מוֹלֶכֶת עֲלֵיהֶם וּמְכַנְיַתָּם שְׁלָא יִשְׁטַטְטוּ אֶת הָעוֹלָם. (שְׁע"ר וְכ"ר)

^ב עיין לק"ה עדות ה' ט' מה שכתב שם שעיקר יצה"ר הוא שמחליש את האדם לחשוב שהקב"ה נסתלק ממנו וכו' ועיקר דרך התשובה שעשה משה באלול והצדיקים האמיתיים והכרוכים אחריהם ממשיכים זה הדרך במה שידועים ומודיעים וכו' לכל אחד אפילו לחוטא הגרוע שבעולם, שמלכותו ית' בכל משלה, ובודאי יש תקוה וכו' לכ"א לזכות לתשובה שלימה. וזה בחי' הנותן בים דרך שאפילו בתוך מצולות מים רבים מאד השוטפים על האדם כהמון גלי הים ממש בבחי' כל משברך וגליך עלי עברו וכו' אעפ"כ תמיד יש דרך ונתיב לשוב אליו ית'. וכו' עי"ש. עוד עיין בעש"ט עה"ת בראשית קפד הני תרי בדחי.

אליו ועי"ז יתבטל השלא כסדר שלהם ועי"ז מעלה אותם וזה בחי' שכולל את הנקודה התחתונה שבאלף בנקודה העליונה.

ומה שרק מכח האלוקות שמצא בהם יכול להיות יחדיו עימהם, נ"ל כיון שכל עסקו של הצדיק הוא ליחוד קב"ה ושכינתיה וזה ע"י שמחבר עצמו אל הקב"ה ורוצה לצרף ליחוד הזה את כל העולם, על כן בכל דבר ואדם מחפש בו איזה אלוקות להתחבר עימו ולייחד קב"ה ושכינתיה, ועיין בעש"ט עה"ת/פ"ט שכך ביאר את מעלת התרי בדחי בתענית כב. א/ שאליהו הנביא אמר עליהם שהם בני עוה"ב.

משמע כאן שדווקא הפחותים זה חידוש כיצד מצא בהם אלוקות להתקשר עמהם, אבל הגדולים במעלה פשיטא שהיה לו שייכות והתקשרות עמהם, אבל עיין חיי מוהר"ן סימן רח/א^א שרבנו נשאל ע"י המגיד מטרביצא מדוע מקרב ומדבר עם הג' אפיקורסים הגדולים שהיו באומן וענה לו כיון שהצדיקים לא מתקרבים אלי אני מוכרח לקרב רשעים אולי אעשה מהם כשרים ופעם שאל נפתלי תלמידו איזה שייכות יש לו לקלי עולם הנ"ל וא"ל ואיזה שייכות יש לי עמכם הרי אתם כמו נוצות על בגדי שברוח קלה תעופו. וצ"ע מדוע לא ענה לשניהם כמבואר כאן. גם צ"ע כיצד אפשר להשוות את רבי נפתלי מגדולי תלמידי רבינו לרשעים מראשי

^{פ"ט} בעל שם טוב פרשת בראשית אות קפד – שמעתי בשם מורי פירוש הש"ס (תענית כב.) דהני תרי בדחי דהוי בני עלמא דאתי, ועל פי שאלה נאמרה לו, דהענין דהני תרי בדחי היה כל עסקם להתחבר עם כל איש ואיש וליחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, בכל פרטי מעשה איש, הן בביתו של כל איש ואיש, או בעסקיו, ובכלל ובפרט, זולת מי שהיה לו צער חס ושלום לא היו יכולים ליחודו להתחבר עמו, לכך היו מבדחי ליה בדברים, עד ששמת, ונתחברו עמו, לדבוק אתו עמו בו יתברך שמו וכו', והוא כלל גדול והבן, ודברי פי חכם חן: (תולדות יעקב יוסף דף ע"ב ע"א, בן פורת יוסף דף פ"א ע"ג)

מקור מים חיים שם הערה קנט – ובתולדות יעקב יוסף פרשת נשא דף קל"א ע"א כתב וזה לשונו, שמעתי ממורי פירוש הש"ס הני תרי בדחי שהם בני עלמא דאתי, שהיו מיחדים כל עניני בני אדם שהיו רואים בהם, והם יחדו במלכות מעשה הזה, וקשרו אותה למעלה בשורשו, ומי שהיה עצב שלא יכלו לקשרו למעלה שמחו אותו בדברים, עד שיחדו וקשרו כל המדריגות שהם במלכות בשורשן וכו' והבן, ועל פי שאלה נאמר לו, וה' יתברך יכפר, עד כאן לשונו, ועוד עיין בספר צפנת פענח פרשת תרומה פן ח' דף ק"ג ע"ב:

ובקצרה הובא עוד בכמה מקומות, ומהם בספר תולדות יעקב יוסף פרשת ויחי דף ל"ט ע"ד, וזה לשונו, שמעתי ממורי על פסוק כל אשר תמצא לעשות בכוהן עשה ליחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, וכן ענין תרי בדחי וכו' עד כאן לשונו. ושם בפרשת ויצא דף כ"ו ע"ג וזה לשונו, הני תרי בדחי ששמעתי ממורי שהיו מיחדין ומעלין העולמות בכל עניני עולם הזה יעוין שם, עד כאן לשונו. ובפרשת ויגש דף ל"ח ע"ג, וזה לשונו, ענין תרי בדחי שהם בני עולם הבא שהשיבו למורי על פי שאלה שהיו מעלין כל המדריגות התחתונות, עד כאן לשונו. ובפרשת שמות דף מ"ג ע"א, וזה לשונו, וכבר זכרנו בשם מורי כל אשר תמצא ירך וגו' שהוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' וכן ענין תרי בדחי שקשרו העולמות וכו', עד כאן לשונו:

ובספר נתיב מצותיך נתיב אמונה שבי' ג' אות כ"ג כתב וזה לשונו, עד שיבוא למדריגה שידע באמת שהוא שפל מכל השפלים ואוהב את כל אחד ואחד מ' ישראל כבבת עין, נבזה בעיני עצמו ונמאס, וזה היה מדריגת שני בדחי, שאחר כל המדריגות לא תפסו לעצמן שום דבר, והיה כל עשיות שלהם לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, והיו מלאים שמחה והרחבה, ובלב שמח היו משמחין כל העולם, ומעלין את כל אחד לאהבת ה' לשמוח עם חלקו שהוא ישראל, ולא היו רואין בעצמן שום ענין שהם גבוהים במעלה אף על פחות שבפחותים, ולכן היו מקשרין את כל העולם לאהבת ה', עד כאן לשונו, ועיין לקמן פרשת וירא בהגה י"ג:

ועי"ש הערה קנח – הזכרתי מזה לעיל בפרשתינו אות מ"א ושם בהגה ל"ה עיין שם היטב, ועיין לקמן פרשת פינחס אות ג', ועוד מענין תרי בדחי עיין לקמן פרשת במדבר אות ב':

בעל שם טוב במדבר אות ג – יפקוד ה' וגו' איש על העדה וגו' ואשר יוציאם ואשר יביאם. כתבתי בשם מורי זלה"ה ביאור פסוק יפקוד ה' איש אשר יוציאם ואשר יביאם, כי ראש הדור יוכל להעלות כל הדיבורים והסיפורים של אנשי דורו, לקשר הגשמי ברוחני כמו תרי בדחי וכו' (תענית כ"ב א), ודברי פי חכם חן: (בן פורת יוסף דף ט"ז ע"א)

בעל שם טוב במדבר אות ב – מרן הבעל שם טוב הקדוש אמר, הני תרי בדחי שהיו בני עולם הבא (תענית כ"ב א), היינו שני מיני בדחנות, מי שהוא במדריגה זו שכל העולם משחקין בו, מצד סר מרע משתולל (ישעיה נ"ט, ט"ו), והוא משחק בכל העולם, והולך לבטח בעבודתו יתברך, נוכח ה' דרכו: (רשפי אש השלם אות ר"א)

^צ תענית דף כב. רבי ברוקא חוזאה היה שכיח בשוקא דבי לפט הוה שכיח אליהו גביה אמר ליה איכא בהאי שוקא בר עלמא דאתי אמר ליה לא אדהכי והכי חזא לההוא גברא דהוה סיים מסאני אוכמי וכו'..... אדהכי והכי אתו הנך תרי אתי אמר ליה הנך נמי בני עלמא דאתי נינהו אזל לגבייהו אמר להו מאי עובדייכו אמרו ליה אינשי בדוחי אנן מבדחינן עציבי אי נמי כי חזינן בי תרי דאית להו תיגרא בהדייהו טרחינן ועבדינן להו שלמא:

^א עיין חיי מוהר"ן אות רח – (כד) אמר מתחלה היה העולם תהו ואחר כך ברא את העולם וצריכין לבאר ענין זה לענין מה נאמר:

(אמר המעתיק שמעתי מהרב רבי נפתלי זכרונו לברכה, שפעם אחת אמר לפני רבנו זכרונו לברכה שהמגיד מטראוויצע הקשה עליו שתי קשיות א' על מה נתישב תחלה בבית רבי נחמן נתן ואחר כך בבית רבי יוסף שמואל. כי לכאורה היה צריך לכנס בבית רבי יוסף שמואל מיד כי הוא איש כשר וכו', שנית הקשה על מה הוא מקרב ומדבר עם הקלי עולם שהיו שם באומין. והשיב לו רבנו ז"ל בזו הלשון, מה שהקשה ראשונה היא קשיא ישנה מכבר למה היה מתחלה העולם תהו ובהו, ואחר כך נברא העולם בשלמות, היה לו להשם יתברך לברא העולם במלואו ושלמות מיד. והשנית גם כן אינו קשיא כלל מאחר שהצדיקים וכו' אינם מתקרבים אלי, אני מוכרח לקרב הרשעים וקלי עולם אולי אעשה מהם אנשים כשרים באמת. ובאמת הודו בעצמם ולא בושו אלו הקלי עולם שאלמלי לא נפטר רבנו ז"ל בזמן קרוב כל כך לכניסתו לאומין, היו בודאי חוזרים בתשובה שלמה באמת.

עוד שמעתי אז מהרב רבי נפתלי הנ"ל שפעם אחת שאל הוא בעצמו את פי רבנו זכרונו לברכה במה יש לאלו הקלי עולם איזה שיכות והתקרבות אליו מאחר שבאמת הם רחוקים מקדשתו מאד מאד בלי שעור ובלשון אשכנז: "מיט וואס האלטין זיי זיך אין אייר", והשיב לו רבנו זכרונו לברכה במה יש לכם שיכות והתקרבות אצלי הלא אתם אצלי רק כמו נוצות שעל הבגד שכשנפח עליהם מיד פורחין ונסתלקין מעליו. ובלשון אשכנז: "אלא מאי מיט וואס האלט איר זיך איר זענט נאר אזוי ווי פערדין אוף אקאפטין מען טיט אבלאז צוא פליען זייא זיך":

המשכילים שרבינו קרב. ונ"ל מה שאמר לרבי נפתלי כוונתו כלפי ששאל מה השייכות ולא שאל מדוע מקרבם, וקמ"ל שהצדיק כל כך מרומם מכל הצדיקים עד שההפרש בין הצדיקים אפילו גדולים כרבי נפתלי לרשעים הגדולים ביותר הוא לא ניכר אלא כטיפה מן הים ביחס להפרש שבין הצדיקים לצדיק האמת. ומה שענה להמגיד נ"ל שדחאו בקש, כי אינו תירוץ כלל, כי מדוע בגלל שאין צדיקים ילך לרשעים הגדולים ביותר ולא לבינונים. אבל התירוץ האמיתי הוא בוודאי כמבואר לעיל שהצדיק כמה שהוא גדול ביותר כך משפיל עצמו להתקשר לרשעים הגדולים ביותר כי זו דייקא גדולתו למצא אפילו בראשי המשכילים הגרועים ביותר שהיו בדורו איזה ניצוץ אלוקות שעל ידו יהיה לו שייכות עמהם ליחד קב"ה ושכינתיה כנ"ל.

ועוד זאת הבחי' היתה למשה דהיינו המשך לביאור הנ"ל כיצד משה פתח את הדרך לתשובה שתייהיה כבושה לכל ישראל באלול ומבאר שנוסף לבחי' "ואציע שאול הנך" שקיים ע"י שמצא אלוקותו ית' אפילו אצל הפחותים והנמוכים ביותר, עוד גם קיים "אם אסק שמים שם אתה" **כי כל מה שעלה למעלה יותר עליונה מצא שם** ^{בצ/ב} **אלקים כ"ש (שמות יט)** ^{בצ/ב} **ומשה עלה אל אלקים** ^{בצ/ב} דהיינו אע"פ שעלה והתקרב אל האלקים לא כהו עיניו מרובי אור אלא זכה לדבור מהקב"ה ^{בצ/ב}, **כי גם בגשמיים אנו רואים שיש אדם שהוא למטה בדחוקות אזי הוא עובד השם ומכיר אותו וכשהוא נתעלה למעלה שנתעשר אזי הוא שוכח בהקב"ה ודוד אמר על עצמו שאינו כן אלא (תהלים קלט) ^{בצ/ב} אם אסק שמים שם אתה אפילו בשמים שם יש הקב"ה כי בכל עליה ועליה ^{בצ/ב} צריך למצוא שם את הקב"ה**

ומצינו שאלישע אחר עלה לרקיע ע"י שם כמבואר בגמ' ארבעה נכנסו לפרד"ס/ס' ^{בצ/ב} ואעפ"כ כפר בעיקר (חגיגה יד) והדבר תמוה כי אדרבא כי כל מה שאדם נתעלה ביותר בוודאי הוא יותר קרוב לאלקות כי כל הטוב הוא אלקות כ"ש (שם קמ"ה) ^{בצ/ב} טוב ה' לכל ואנו רואים בהיפך כשאדם בא בעשירות בטוב אזי הוא שוכח בהקב"ה ותדע שזה בחי' הכתוב על יצחק אבינו שבזקנתו בגיל ^{קס/קפ} (בראשית כז) ^{בצ/ב} ותכהינה עיניו מראות כי בשעת העקדה כשרצה אביו לשוחטו כמצוות הקב"ה אזי נפתחו השמים וראה מראות אלקים והיה למעלה ממדרגתו לכן כהו עיניו בזקנותו ^{קפ/קצ}, והכי נמי כל אדם אם אינו בקי בדרכי התשובה לקיים אם אסק שמים שם אתה אזי מחמת שנתקרב ביותר אל האור אלקות אזי האור מכהה עיניו ומזיק לו כמו כשאדם מסתכל בעצם השמש אור השמש מזיק לעיניו

^{בצ} **בביאור הפסוק** אם אסק שמים שם אתה יש מבארים שם בשמים דהיינו כאומר מצאתי אותך סמוך אלי ויש מבארים שם להלן דהיינו גם שעליתי לשמים עדיין מצאתי שאתה רחוק להלן ואני צריך עוד הרבה לעבוד כדי להגיע אליך. וכאן מפורש שהביאור הראשון.

^{בצ} **שמות יתרו יט (ג) ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ידוד מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל:**

^{כז} גם בדפדפ"ר ותירגל - אלקים, ומתירגל - האלקים (כמ"ש בפסוק)

^{בצ} **יש להעיר** שזכה לכה תאמר שהיא אספקלריא שאינה מאירה ולא לזה הדבר שהיא אספקלריא המאירה כמבואר בתורה ה'. שלפ"ו אולי אפ"ל שבאמת מעלת משה רבינו שאפילו בבחי' רצוא לא כהו עיניו אלא זכה לנבואה אבל אעפ"כ לנבואה באספקלריא המאירה זכה דווקא שלא עלה אלא הרגיש שפל ונמוך דוהו החילוק בינו לבין שאר נביאים מה שזכה להאיש משה עניו מכל האדם.

^{בצ} **תהילים קלט (ח) אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך:**

^{כז} בתקפא - על ה

^{בצ} **חגיגה דף יד:** תנו רבנן ארבעה נכנסו בפרדס ואלו הן בן עזאי ובן זומא אחר רבי עקיבא...וכו' [דף טו].אחר קיצץ בנטיעות עליו הכתוב אומר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך מאי היא חזא מיטטרון דאתיהבא ליה רשותא למיתב למיכתב זכוותא דישאל אמר גמירא דלמעלה לא הוי לא ישיבה ולא תחרות ולא עורף ולא עיפוי שמא חס ושלום שתי רשויות הן אפקוהו למיטטרון ומחיהו שיתין פולטי דנורא אמרו ליה מאי טעמא כי חזיתיה לא קמת מקמיה איתיהבא ליה רשותא למימחך זכוותא דאחר יצתה בת קול ואמרה שובו בנים שובבים חוץ מאחר אמר הואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתנהי בהאי עלמא נפק אחר לתרבות רעה....

^{כז} בתקפא (שם קמ"ו) ובתשכ"ט תוקן

^ק **תהילים קמה (ט) טוב ידוד לכל ורחמי על כל מעשיו:**

^{קא} **עיין רד"ק שם -** ויצחק כהו עיניו קודם מותו עשרים שנה או יותר, והוא חשב כשכהו עיניו כי הוא קרוב למיתה ולא היה, לפיכך קרא לעשו בנו לברכו לפני מותו.

^{קב} **בראשית תלדות כז (א) ויהי כי זקן יצחק ותכהיין עיניו מראות ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני:**

^{קג} **פירוש הריב"א -** ומפרש בפסיקתא שבשעה שרצה אברהם לשחוט את בנו נסתכל בנו למעלה ונפתחו לו ו' רקיעים וראה הקב"ה, אמר הקב"ה כתוב לא יראני האדם וחי והוא ראה אותי אכה את עיני ויהא חשוב כמת,

אבל יש בחי' קיסגול שהוא שלש נקודות הרומז לג' ספירות חסד גבורה תפארת כ"ש בתיקוני הזוהר קי(תי' יח ד' לא ע"ב [קי'])/קי' וסגול כד איהי בין [קי'] תרין דרועין דמלכא פירוש כשהמלכות היא בזרועות הקב"ה פנים בפנים אזי היא מקבלת את המוחין חב"ד בהתלבשות של חסד גבורה תפארת של הקב"ה שזהו בחי' ושכותי כפי עליך (שמות לג)/קט ועל ידי כפיך דהיינו חסד וגבורה שהן ימין ושמאל בחי' כפיך הנ"ל נעשה בחי' אל תקרי כפיך אלא כפך דהיינו כ' גמט' יוד דהיינו צמצום האור לבחי' נקודה כי בלא זה הי' עוצם אור הכבוד מזיק וע"י בחי' סגול הנ"ל נעשה מסך כדי שרובי האור לא יזיק למשה כ"ש (שם) [קי'] כשבקש משה רבנו הראני נא את כבודך אזי אמר לו הקב"ה כי לא יראני האדם וחי ועל כן לא תוכל לראות את פני אלא וראית את האחורי וכו' [קי"א] נמצא כמו שמשה רבנו הוריד עצמו לבחי' חיריק כנ"ל, כדי להתקשר לפחותים ולהעלותם משאול תחתיות, הכי נמי הקב"ה כדי להתגלות למשה רבנו הוריד עצמו לבחי' יוד ע"י בחי' כפיך שהן חסד וגבורה זרועות ימין ושמאל ועי"ז נעשה תפארת שהיא אמת ומשפט הנכון, מיווג של חסד וגבורה דהיינו לכוון כראוי את ההשפעה ועצירת השפע המוחין לפי כלי המקבל. וזה שביקש דוד ואחר כבוד תקחני (תהלים עג)/קי"ב דהיינו שביקש תקרביני בהתקרבות של משה שביקש ממך הראני נא את כבודך [קי"ג]/קי"ד והראית לו את אחורי כבודך כמ"ש ושכותי וכו' וראית את אחורי כנ"ל :

וכשהולך לאדם שלא כסדר זהו התנגדות הרצון אני רוצה שיהיה כן הדבר והדבר להיפך שלא כסדר וזה בחי' מלחמה כי כל מלחמה הוא התנגדות הרצון הוא בחי' שלא כסדר.

וזהו כי תצא למלחמה כי מלחמה שייך רק כשיש מישהו שמתנגד לרצונך, וזהו כשהולך לך שלא כסדר היינו התנגדות הרצון אזי אם אתה רוצה שיייתקיים ונתנו ה' אלקיך בידך דהיינו קטושייתבטל כל רצונות נגד רצונך דהיינו שילך לך כסדר כרצונך, אם תשאל אימתי התירוץ כד ושבית שביו דהיינו שתקח בשבי את האלוקות דהיינו את המוחין של שפלות דהיינו את בחי' מה דהיינו כשהיה בבחי' מ"ה כשתמשיך לך אלקות דהיינו הוי"ה במילוי אלפין יוד הא ואו הא גמט' מה. וזה פי' המילה מחשבה דהיינו חשוב מ"ה {זוהר בראשית כד. ותיקון סט [קט"ז]} דהיינו כשתקשר תמיד במחשבתך אלקותו זה בחי' ושבית שביו. וזה בחי' מלך אסור ברהטים (ש"ה ז)/קי"ז ברהיטי מוחין דילך [קי"ח] וזהו ושבית שביו שתמשיך מ"ה בתוך מחשבתך שתקשר אלקותו במחשבתך וזה נקרא שבי כי כל דבר שנמשך ממקום גבוה למקום נמוך נקרא שבי כ"ש על משה רבינו שעלה למרום להוריד תורה (תהלים סח)/קט' עלית למרום שבית שבי ואולי

קי' בתפארת ס' מנוקד סגול

קי' בתפארת המ"ם הזה נמצא בין הסודים ובמקומו סימן °

קי' ובדפים שלנו דף לב:

קי' תיקון יח דף לב: ואיהי סגול"ל תחות תרין דרועין - ומבאר המתוק דבש - המלכות כשהיא עולה בתפארת בין שתי זרועות חסד וגבורה דועיר אנפין פנים בפנים אזי היא בסוד סגול"ל כי היא מקבלת הארת החסד גבורה תפארת דועיר אנפין.

קי' * שם איתא תחות תרין וכו'

קט' שמות כי תשא לג (כ) ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי: (כב) והיה בעבר כבדי ושמתיך בנקרת הצור ושכתי כפי עליך עד עבדי: (כג) והסרתני את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו: ט

קי' פסוק כ' ופסוק כג

קי' עיין פל"ח

קי"ב תהלים עג (כד) בעצתך תנחני ואחר כבוד תקחני:

קי' * שמות לג יח

קי"ד שמות כי תשא לג (יח) ויאמר הראני נא את כבודך:

קס' בתרלד-שיבטל

קס' דף קיב:

קי"ז שיר השירים ז (ו) ראשך עליך כפרמל ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהטים:

קס' * תיקון ו' דף כא: ותיקון ו' שבסוף התיקונים דף קמד:

קט' תהילים סח (ט) עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם ואף סודרים לשכן זה אלהים:

רמוז בזה גם מה שמשה רבינו הוריד עצמו לפחות שבפחותים שהניח עצמו להיות בשבי אצל הפחותים ועיין תורה כו תנינא/קכ"ו ותורה עב תנינא/קכ"א שהשפלות של משה רבנו נחקה בכל אבר של כל אחד ישראל. ועי"ז שתרגיש שפלות בחי' מה שע"ז יבטלו קבב כל המלחמות וכל הרצונות נגד רצונך: וזה הסוד נרמז בעץ החיים בהקדמה בכלל יו"ט קבג [קכ"ד] ובכוונות של ר"ח אלול [קכ"ה]:

עד כאן ביאור חברותא לתורה פב תנינא

קכ עיין סוף תורה כו תנינא... משה הוא מלכש בכל אהד ואהד מישראל, בכל איבר ואיבר, ומזכיר כל איבר ואיבר, שיעשה המצוה השייכה לאותו איבר. כי רמ"ח מצוות פנגד רמ"ח איברים. ועל פן משה נקרא מחקק (דברים ל"ג), שהוא גימטריא רמ"ח, שמזכיר רמ"ח מצוות פנ"ל. ועל ידי השכרות שוכח אותם, בבחינת (משלי ל"א): "פן ישתה וישכח מחקק", שעל ידי השתיה והשכרות שוכח רמ"ח מצוות של משה פנ"ל. והתלבשות משה באיברים זהו בעצמו בחינת התלבשות הדעת בחסדים פנ"ל. כי משה הוא הדעת, והאיברים הם רמ"ח, בחינת אברהם איש החסד, שהוא גימטריא רמ"ח איברים:

קכ"א עיין סוף תורה עב - כי דע, שיש בכל אהד ואהד מישראל בחינת השפלות של משה בכל איבר ואיבר, וזה זכו ישראל במעמד הר סיני, שאז המשיף משה השפלות שלו בכל אהד ואהד מישראל, בכל איבר ואיבר אבל אותו השפלות של משה, שהוא משרש בכל אהד מישראל, הוא מנח ושוכב אצל כל אהד ואהד בבחינת שכיבה ומיתה, כי זאת השפלות נתעלם אצל כל אהד, ואינו מתעורר ומתגלה אצלו. אבל על ידי התשובה שהוא בחינת חיים נצחיים של עולם הבא, שעל ידי זה נחיה השפלות של כל אהד, כי עקר התחיה הוא להשפלות, כי השפלות יהיה נחיה ויקום בתחיה פנ"ל, על ידי זה חוזר ונחיה השפלות של משה, שהוא משרש בכל אהד ואהד מישראל בכל איבר. שמקדם היה מנח ושוכב זאת השפלות בהעלם ואתפסא אצלו, בבחינת מיתה, ועכשו חוזר ונעור ונחיה אותו השפלות על ידי התשובה, שהיא בחינת חיים נצחיים של עולם הבא פנ"ל.

כ"ב בדפ"ר ותקפא יבטלו. ובתולד ומתולד יתבטלו.

כ"ג בדפ"ר ותקפא יר"ט. ובתולד ומתולד י"ט.

קכ"ד בספרים שלנו נדפס בסוף עץ חיים בשם אלו כללים שעשה מהר"ו ז"ל בקטנותו ס"א בוקנותו ועי"ש כלל יט שו"א בחי' מה ומלכות תשרי וכו' עי"ש.

קכ"ה עיין פל"ח אות ב'